

Crna Gora
Ministarstvo pravde, ljudskih i
manjinskih prava

Adresa: Vuka Karadžića br. 3
81000 Podgorica
Crna Gora
Tel.: +382 20 407-501
Fax: +382 20 407-515
www.mpa.gov.me

IZVJEŠTAJ O RAZVOJU I ZAŠTITI PRAVA MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA U 2019. GODINI

Podgorica, jul 2021. god.

SADRŽAJ:

U V O D	1
1. PRAVNI OKVIR ZAŠTITE MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA U CRNOJ GORI	1
2. INSTITUCIONALNI OKVIR ZAŠTITE MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA	4
2.1. MINISTARSTVO ZA LJUDSKA I MANJINSKA PRAVA	4
2.1.1. Direktorat za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih zajednica u Crnoj Gori	5
2.1.2. Strategija manjinske politike 2019-2023 sa akcionim planom za 2019. i 2020. godinu	6
2.1.3. Zakon o izboru, upotrebi i javnom isticanju nacionalnih simbola	10
2.1.4. Informacija o zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u organima lokalne samouprave, privrednim društvima i javnim ustanovama čiji je osnivač Glavni grad, Prijestonica ili Opština	11
2.1.5. Memorandumi o saradnji	11
2.1.6. Izvještaji o sprovođenju međunarodnih dokumenata	11
2.1.7. Prevod i štampanje pravnih propisa na albanski i romski jezik	12
2.1.8. Aktivnosti u okviru radnih grupa za pregovaračka Poglavlja 19 i 23	12
2.1.9. Organizacija okruglih stolova	13
2.1.10. Saradnja sa nevladinim organizacijama	13
2.2. SAVJETI MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA U CRNOJ GORI	14
2.2.1. Albanski nacionalni savjet u Crnoj Gori.....	15
2.2.2. Bošnjačko vijeće u Crnoj Gori.....	16
2.2.3. Hrvatski savjet u Crnoj Gori.....	17
2.2.4. Savjet Muslimanskog naroda u Crnoj Gori.....	18
2.2.5. Romski savjet	19
2.2.6. Srpski nacionalni savjet Crne Gore	21
2.3. FOND ZA ZAŠTITU I OSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA	23
2.4. CENTAR ZA OČUVANJE I RAZVOJ KULTURE MANJINA CRNE GORE (CEKUM)	37
3. OBLAST ZAŠTITE PRAVA	39
3.1 ZABRANA I ZAŠTITA OD DISKRIMINACIJE.....	39
3.2. OBRAZOVANJE	42
3.3. KULTURA.....	44
3.4. INFORMISANJE	46
3.4.1. RADIO I TELEVIZIJA CRNE GORE.....	47
3.4.2. RADIO CRNE GORE	47

3.5. UPOTREBA JEZIKA I PISMA	47
3.6. UČEŠĆE U JAVNOM ŽIVOTU I POLITIČKA PARTICIPACIJA	51
4. RAZVOJNA I EKONOMSKA POLITIKA	53
4.1. Izrada planskih dokumenata	53
5. UNAPREĐENJE POLOŽAJA ROMSKE POPULACIJE	55
5.1. Oblast obrazovanja	55
5.2. Zdravstvena zaštita	57
5.3. Zapošljavanje	58
5.4. Pravni status	60
5.5. Socijalni status i porodična zaštita	62
5.6. Kultura, identitet i informisanje	62

U V O D

Shodno članu 38 Zakona o manjinskim pravima i slobodama¹ Vlada Crne Gore se obavezuje da najmanje jednom godišnje podnosi Skupštini Crne Gore Izvještaj o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Programom rada Vlade Crne Gore za I kvartal 2020. godine predviđena je izrada Izvještaja o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2019. godini.

Osnovni cilj Izvještaja o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica za 2019. godinu jeste da pruži prikaz politike zaštite manjina, kako u normativnom dijelu, tako i u pojedinim oblastima društvenog života značajnim za zaštitu manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Takođe, bitno je napomenuti da su u prethodnoj godini stvoreni preduslovi za dalje jačanje kapaciteta Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore (CEKUM), savjeta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i nevladinih organizacija koje se bave zaštitom i unapređenjem manjinskih prava i sloboda.

Vlada Crne Gore je u martu 2019. godine, utvrdila Izvještaj o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica za 2018. godinu. Ovaj izvještaj Skupština Crne Gore je usvojila 20. juna 2019. godine.

1. PRAVNI OKVIR ZAŠTITE MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA U CRNOJ GORI

Crna Gora je ustavno definisana kao građanska, demokratska, ekološka i država socijalne pravde zasnovana na vladavini prava. Nosilac suverenosti je građanin koji ima crnogorsko državljanstvo.

Ustav Crne Gore daje pravnu osnovu za promovisanje, jačanje i unapređenje zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda i potvrđuje obavezu Crne Gore da poštuje međunarodne standarde u tom kontekstu.

Gotovo polovina članova Ustava² (68 od 158) se odnose na ljudska prava i slobode, čime je normativno potvrđen njihov značaj. Članom 6 data je opšta garancija zaštite ljudskih prava i sloboda, kao nepovredivih kategorija. Član 7 propisuje zabranu izazivanja mržnje ili netrpeljivosti po bilo kom osnovu, a član 8 propisuje zabranu diskriminacije, kao opšteg preduslova za uživanje svih ljudskih prava i sloboda. Tačnije, u članu 8 jemči se zabrana svake posredne ili neposredne diskriminacije po bilo kom osnovu, a neće se smatrati diskriminacijom propisi i uvođenje posebnih mjera koji su usmjereni na stvaranje uslova za ostvarivanje nacionalne, rodne i ukupne ravnopravnosti i zaštite lica koja su po bilo kom osnovu u nejednakom položaju.

---

¹ (»Službeni list RCG«, br. 31/06, 51/06 i 38/07, 2/11 i „Službeni list Crne Gore“, broj 31/17

² ("Sl. list CG", br. 1/2007 i 38/2013)

Posebne mjere se mogu primjenjivati samo dok se ne ostvare ciljevi zbog kojih su preduzete, što ostavlja prostor za uspostavljanje dodatnih mehanizama zaštite i unapređenja prava manjina, odnosno integraciju manjina sa očuvanjem svoje posebnosti.

Drugi dio Ustava, sadrži 65 članova kojim se garantuju ljudska prava i slobode, građanska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna, kao i prava manjina. Ustav i zakoni Crne Gore manjinama daju i set dodatnih prava.

Ustav u drugom dijelu, u članovima 79 i 80 pripadnicima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica jemči prava i slobode, koja mogu koristiti pojedinačno i u zajednici sa drugima, a zabranjuje asimilaciju pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Ustavom se jemče sljedeća posebna - manjinska prava:

- na izražavanje, čuvanje, razvijanje i javno ispoljavanje nacionalne, etničke, kulturne i vjerske posebnosti;
- na izbor, upotrebu i javno isticanje nacionalnih simbola i obilježavanje nacionalnih praznika;
- na upotrebu svog jezika i pisma u privatnoj, javnoj i službenoj upotrebi;
- na školovanje na svom jeziku i pismu u državnim ustanovama i da nastavni programi obuhvataju istoriju i kulturu pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica;
- da u sredinama sa značajnim učešćem u stanovništvu organi lokalne samouprave, državni i sudski organi vode postupak i na jeziku manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica;
- da osnivaju prosvjetna, kulturna i vjerska udruženja uz materijalnu pomoć države;
- da sopstveno ime i prezime upisuju i koriste na svom jeziku i pismu u službenim ispravama;
- da u sredinama sa značajnim učešćem u stanovništvu tradicionalni lokalni nazivi, imena ulica i naselja, kao i topografske oznake budu ispisani i na jeziku manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica;
- na autentičnu zastupljenost u Skupštini Crne Gore i skupštinama jedinica lokalne samouprave u kojima čine značajan dio stanovništva, shodno principu afirmativne akcije;
- na srazmjernu zastupljenost u javnim službama, organima državne vlasti i lokalne samouprave;
- na informisanje na svom jeziku;
- da uspostavljaju i održavaju kontakte sa građanima i udruženjima van Crne Gore sa kojima imaju zajedničko nacionalno i etničko porijeklo, kulturno-istorijsko nasljeđe, kao i vjerska ubjeđenja;
- na osnivanje savjeta za zaštitu i unapređenje posebnih prava.

Pored nacionalnog zakonodavstva, kojim se garantuje poštovanje osnovnih ljudskih prava i sloboda, kao i prava manjina, Crna Gora je, odredbom člana 9 Ustava, utvrdila da su potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni dio unutrašnjeg pravnog poretka, te da imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drugačije od unutrašnjeg zakonodavstva.

Od pravnih instrumenata UN-a³, to su: Pakt o građanskim i političkim pravima, sa oba fakultativna protokola, Pakt o socijalnim, ekonomskim i kulturnim pravima, kao i Međunarodna konvencija o eliminisanju svih oblika rasne diskriminacije.

Takođe, Crnu Goru obavezuje i Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, ali ne kao ugovorna, već kao međunarodno običajno-pravna obaveza.

Od pravnih instrumenata SE⁴, to su: Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Evropska socijalna povelja, Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina i Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima.

Zakonom o manjinskim pravima i slobodama na bliži način se uređuje set manjinskih prava i mehanizama zaštite tih prava. Zakon se odnosi na očuvanje nacionalnog identiteta manjina, tj. zaštiti od asimilacije manjina, kao i omogućavanje djelotvornog učešća manjina u javnom životu.

Shodno definiciji iz Zakona, manjinski narod i druge manjinske nacionalne zajednice je svaka grupa državljana Crne Gore, bročano manja od ostalog preovlađujućeg stanovništva, koja ima zajedničke etničke, vjerske ili jezičke karakteristike, različite od ostalog stanovništva, istorijski je vezana za Crnu Goru i motivisana je željom za iskazivanjem i očuvanjem nacionalnog, etničkog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta.

Pored Zakona o manjinskim pravima i slobodama, pravni okvir kojim su regulisana prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica čine zakoni i drugi akti kojim se reguliše ostvarivanje prava iz pojedinih oblasti, kao što su obrazovanje, informisanje, kultura, upotreba jezika i pisma itd.

Jedan od značajnih zakona koji je Skupština Crne Gore usvojila 29.12.2019. godine je Zakon o izboru, upotrebi i javnom isticanju nacionalnih simbola⁵. Ovim Zakonom uređuje se pravo na slobodan izbor, upotrebu i javno isticanje nacionalnih simbola, pripadnika/ca manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Zakonom o lokalnoj samoupravi⁶, kao sistematskim za oblast lokalne samouprave, propisano je da su u vršenju svojih poslova organi lokalne samouprave dužni da obezbijede jednaku zaštitu prava i na zakonu zasnovanih pravnih interesa lokalnog stanovništva i pravnih lica i da opština obezbjeđuje uslove za zaštitu i unapređenje manjinskih prava.

Nadalje sadržana su rješenja kojima se obezbjeđuje zaštita prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica na način što je propisano da je opština dužna da obezbijedi uslove za zaštitu i unapređenje manjinskih prava i rodne ravnopravnosti (čl. 11), da lokalni službenici odnosno namještenici

---

³ Ujedinjene Nacije / eng. *United Nations*

⁴ Savjet Evrope

⁵ ("Službeni list Crne Gore", br. 003/20 od 23.01.2020)

⁶ („Sl. List CG”, broj 2/18)

ne smiju u obavljanju svojih poslova vršiti diskriminaciju po osnovu pripadnosti nekoj manjinskoj nacionalnoj zajednici odnosno nekom manjinskom narodu (član 95).

U cilju obezbjeđivanja i unapređenja prava srazmjerne zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica propisana je obaveza jedinice za upravljanje ljudskim resursima da prati sprovođenje mjera radi postizanja jednake zastupljenosti istih (član 146, stav 1 , alineja 5).

Takođe, zakonom je propisano da se program javne rasprave, u opštinama gdje većinu ili značajan dio stanovništva čine pripadnici manjinskih naroda odvija i na njihovom jeziku(član 168, stav 2) .

2. INSTITUCIONALNI OKVIR ZAŠTITE MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA

U Crnoj Gori zaštitom prava i unapređenjem položaja manjina bavi se nekoliko veoma značajnih institucija, organa kao što su Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Odbor za ljudska prava i slobode (osnovan kao stalno radno tijelo u Skupštini Crne Gore), Zaštitnik ljudskih prava i sloboda koji takođe djeluje kao samostalna i nezavisna institucija, savjeti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina (CEKUM) i dr.

2.1. MINISTARSTVO ZA LJUDSKA I MANJINSKA PRAVA

Shodno članu 18 Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave⁷, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava vrši poslove uprave koji se odnose na: zaštitu ljudskih prava i sloboda, ako ta zaštita nije u nadležnosti drugih ministarstava; zaštitu od diskriminacije; praćenje ostvarivanja i zaštitu prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u dijelu nacionalnog, etničkog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta; unapređivanje međusobnih odnosa pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica; unapređenje međuetničke tolerancije u Crnoj Gori, kao i uspostavljanje i održavanje nesmetanih kontakata pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica sa građanima i udruženjima van Crne Gore sa kojima imaju zajedničko nacionalno i etničko porijeklo, kulturno-istorijsko nasljeđe, kao i vjerska ubjeđenja; odnose države sa vjerskim zajednicama u Crnoj Gori; rodnu ravnopravnost; unapređenje položaja Roma, Aškalija i Egipćana i njihovu integraciju u sve tokove društvenog života; pripremu predloga propisa koji se odnose na zaštitu ljudskih prava i sloboda, zaštitu od diskriminacije, zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih organizacija; kao i druge poslove koji su mu određeni u nadležnost.

Na osnovu člana 28 st. 4 Zakona o državnoj upravi⁸, na predlog ministra za ljudska i manjinska prava, Vlada Crne Gore je, na sjednici od 16. novembra 2017.godine, utvrdila Pravilnik kojim su utvrđene sljedeće unutrašnje organizacione jedinice:

---

⁷ ("Službeni list Crne Gore", br. 087/18 od 31.12.2018, 002/19 od 11.01.2019)

⁸ ("Službeni list Crne Gore", br. 078/18 od 04.12.2018)

- Direktorat za unapređenje i zaštitu ljudskih prava i sloboda;
- Direktorat za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih zajednica;
- Direktorat za odnose sa vjerskim zajednicama;
- Odjeljenje za poslove rodne ravnopravnosti;
- Odjeljenje za unapređenje i zaštitu prava Roma i Egipćana;
- Odjeljenje za evropske integracije, programiranje i implementaciju EU fondova;
- Kabinet ministra;
- Služba za opšte poslove;
- Služba za finansijske poslove;

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji utvrđeno je da poslove iz djelokruga rada Ministarstva obavlja ukupno 46 izvršilaca, dok je u toku 2019.godine, pomenute poslove obavljao ministar, 29 službenika i namještenika i 5 lica po ugovoru.

Imajući u vidu djelokrug rada Ministarstva i brojne obaveze koje proizilaze na putu evropskih integracija Crne Gore, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u narednom periodu planira dodatno jačanje kadrovskih kapaciteta, odnosno angažman stručno - osposobljenog kadra, te je između ostalog, Pravilnikom o unutrašnjoj sistematizaciji planirano da se u Direktoratu za unapređenje i zaštitu manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u narednom periodu zaposle još 2 (dva) izvršioca.

2.1.1. Direktorat za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih zajednica u Crnoj Gori

Misija Direktorata jeste unapređenje i zaštita prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica uspostavljanjem jednakih uslova za život i razvoj i uvažavanje principa afirmativne akcije kada se radi o pripadnicima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Cilj Direktorata je razvijanje i praćenje politike sprovođenja međunarodnih ugovora u oblastima manjinskih prava i iniciranje usaglašavanja domaćih propisa sa međunarodnim ugovorima i drugim međunarodnim aktima o manjinskim pravima, kao i druga pitanja kojima se reguliše položaj pripadnika/ca manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica dok strateški ciljevi Direktorata u narednom periodu biće orijentisani ka jačanju postojećih institucija i dosljedna implementacija zakonodavnog okvira čime će se u praksi omogućiti dalje unapređenje statusa manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednicu u crnogorskom društvu.

Prvenstveno, riječ je o oblastima zaštite kulturnog identiteta, obrazovanju, informisanju, promovisanju jezičke različitosti, tradicije, običaja i drugih posebnosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, dok je djelotvorno učešće manjina u javnom i političkom životu jedna od osnovnih intencija u međunarodnim standardima, a koje je prepoznato i kroz domaće zakonodavstvo i praksu.

Vizija Direktorata za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica jeste izgradnja Crne Gore kao interkulturalne države, odnosno da pripadnici manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica budu u potpunosti integrisani u crnogorsko društvo.

Direktorat je tokom 2019. godine imao niz značajnih aktivnosti u cilju zaštite i unapređenja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

2.1.2. Strategija manjinske politike 2019-2023 sa akcionim planom za 2019. i 2020. godinu

Vlada Crne Gore je na 128. sjednici od 04.07.2019. godine donijela Strategiju manjinske politike 2019-2023, sa pratećim Akcionim planom za 2019-2020 godinu, čijim će se sprovođenjem nastaviti očuvanje multikulturalnog bogatstva Crne Gore i dalje unaprijeđivati uslovi života manjina u Crnoj Gori.

Strategija manjinske politike, saglasno članu 7 Zakona o manjinskim pravima i slobodama⁹, predstavlja planski akt kojim Vlada definiše mjere za sprovođenje ovog Zakona i unaprijeđivanja uslova života manjina, unaprijeđivanje mjera i aktivnosti, kao i što veću integraciju manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u crnogorsko društvo.

U tom pogledu, Strategija predstavlja skup konkretnih mjera i aktivnosti u narednom petogodišnjem periodu pravnog, političkog, ekonomskog, socijalnog, kulturno-informativnog, obrazovnog i svakog drugog karaktera, kao i definisanje nosilaca, rokova i finansijskih troškova, prije svega resora Vlade Crne Gore, u cilju opšteg poboljšanja položaja manjina i njihove bolje integracije u društvene tokove.

U Strategiju su ugrađeni svi međunarodno-pravni standardi koji predviđaju institute priznavanja dodatnog seta prava manjinama i njihovim pripadnicima, koje nazivamo afirmativna akcija, prefencijalni tretman, pozitivna diskriminacija itd. Ovaj koncept, kao međunarodno-pravni standard, se odnosi na nacionalne, etničke, rasne, vjerske, jezičke, kulturne manjine. To su tzv. dodatna prava, koja se priznaju da bi se zaštitio identitet manjina i omogućila faktička ravnopravnost manjinskog stanovništva.

Strategijom se stvaraju preduslovi za implementaciju politike zaštite i unapređenja manjinskih prava u Crnoj Gori, što podrazumijeva konkretnu primjenu međunarodno-pravnih i na njima zasnovanih ustavnih i zakonskih standarda koji se odnose na ljudska i manjinska prava. Strategija takođe podrazumijeva koordinirane, udružene i sinhronizovane napore i aktivnosti Vlade Crne Gore na finansijskom i svakom drugom planu, međunarodne zajednice (prije svega aktivno sudjelovanje Savjeta Evrope, OEBS-a¹⁰ i EU¹¹), organizovanog civilnog sektora u Crnoj Gori, (posebno različitih nevladinih organizacija koje se bave zaštitom i unapređenjem ljudskih i manjinskih prava).

S obzirom da je članom 1 Ustava Crne Gore definisano da je Crna Gora nezavisna i suverena država, a istovremeno i građanska, demokratska, ekološka i država socijalne pravde zasnovana na vladavini prava, bilo je neophodno, pri izradi ovog važnog dokumenta analizirati pozitivna komparativna iskustva savremenih demokratskih država u ovoj važnoj politici.

---

⁹ (»Službeni list RCG«, br. 31/06, 51/06 i 38/07, 2/11 i »Službeni list Crne Gore«, broj 31/17

¹⁰ Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju / Organization for security and Co-operation in Europe eng

¹¹ Evropska Unija

Istovremeno, potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Crne Gore sa Evropskom unijom, oktobra 2007.godine, Crna Gora je preuzela obavezu da u okviru političkih kriterijuma pridruživanja, utvrdi i strategiju manjinske politike, u duhu najbolje prakse evropskih država.

Strategija, kao skup institucionalizovanih, sveobuhvatnih, sistematizovanih i kontinuiranih mjera politike Vlade Crne Gore u odnosu na pripadnike manjina i zajednice, ima za osnovni cilj primjenu i ostvarenje svih ljudskih i manjinskih prava predviđenih međunarodnopravnim instrumentima i ustavno-pravnim sistemom Crne Gore.

Detljanije, mjere predviđene Strategijom treba da omoguće stvaranje svih neophodnih pravnih, političkih, društveno-ekonomskih i kulturoloških pretpostavki za konkretno i realno ostvarivanje pomenutih međunarodno-pravnih i ustavno-pravnih standarda, kako bi se suštinski i kvalitativno poboljšao položaj pripadnika manjinskih naroda i zajednica u Crnoj Gori i one u potpunosti integrisale u crnogorsko društvo. U tom smislu, vrhovni, ali trajni i kontinuirani cilj Strategije je integracija bez asimilacijesvih pripadnika manjina i manjinskih zajednica kao kolektiviteta u crnogorsku državu i društvo.

Koncept „integracije bez asimilacije“ je esencijalna komponenta miroljubivog, demokratskog, pluralističkog društva zasnovanog na vladavini prava i poštovanju ljudskih i manjinskih prava. U takvom socijalnom kontekstu, održivost, afirmacija i unaprijeđenje različitosti uslov je dinamičke i dugoročne stabilnosti i kohezije društva.

Dakle, iako vrhovni cilj Strategije, integracija bez asimilacije, nije samostalni cilj za sebe, već i sredstvo za ostvarenje veće demokratičnosti, integrisanosti, kohezije i stabilnosti crnogorskog društva i države.

To je takođe važan preduslov za participaciju i uključenje u Euroatlanske integracione procese. Ne treba posebno isticati da je puna primjena ljudskih i manjinskih prava, odnosno stvaranje adekvatnog pravnog, političkog, društveno-ekonomskog i kulturološkog ambijenta u tom kontekstu, vrlo konkretna i kratkoročna obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom Unijom.

Ostvarenje ovog vrhovnog cilja Strategije je dugoročan i kontinuiran politički proces koji uključuje sukcesivno ostvarivanje niza značajnih i brojnih pod-ciljeva, koji su suštinski i gradivni elementi ovog glavnog cilja i koji zajedno treba da rezultiraju njegovom konačnom realizacijom.

U tom smislu, mjere predviđene Strategijom treba prije svega da obezbijede pravnu i faktičku zabranu bilo kakve diskriminacije i nejednakosti, odnosno da omoguće punu pravnu i faktičku jednakopravnost među svim članovima društva i različitim društvenim grupama, posebno manjinama i manjinskim narodima. Jednakopravan tretman pripadnika manjinskih naroda i zajednica nadalje i suštinski znači usvajanje i primjenu niza mjera pozitivneili afirmativne akcije, u odnosu na pripadnike manjinskih naroda i zajednica, jer se samo na taj način može postići stvarna i puna ravnopravnost-jednakopravnost svih građana Crne Gore.

Podrobnije, mjere afirmativne akcije treba da omoguće jednakost društvenih šansi-mogućnosti za pripadnike manjinskih naroda, jer se bez njihovog adekvatnog, aktivnog i punopravnog učešće u društvenom i političkom životu Crne Gore ne može ostvariti glavni cilj Strategije – integracija bez

asimilacije. Zabrana diskriminacije i mjere afirmativne akcije su važna pretpostavka za ostvarenje još jednog značajnog cilja Strategije koji se ogleda u potpunom i iskrenom poimanju i prihvatanju Crne Gore kao sopstvene države, od svih pripadnika manjinskih naroda i zajednica.

Sastavni dio ovog cilja je eliminisanje, ili makar smanjenje na najmanju moguću mjeru postojećeg, ne zanemarljivog jaza između propisanog - normativno proklamovanog koncepta zaštite manjina i faktičkog, realno ostvarenog stepena zaštite prava pripadnika manjinskih naroda i njihovih zajednica. Ovo takođe uključuje usvajanje nekih novih (protiv diskriminacije na primjer) i usklađivanje velikog broja postojećih zakona sa pomenutim međunarodnopravnim standardima o zaštiti ljudskih i manjinskih prava.

Mjere predviđene ovom Strategijom takođe imaju za cilj da omoguće punu i stvarnu zaštitu, afirmaciju i unaprijeđenje jezika, kulture i identiteta svih pripadnika manjinskih naroda i njihovih zajednica kao kolektiviteta, u najvećoj mogućoj mjeri, u skladu sa pomenutim međunarodno-pravnim standardima o zaštiti ljudskih i manjinskih prava. Integracija pripadnika manjinskih naroda i zajednica u crnogorsku državu i društvo, ne samo da ne smije ići na uštrb njihove kulture i identiteta, već ona faktički nije moguća na drugi način osim kroz pozitivne mjere koje afirmišu i unaprijeđuju identitet i kulturno stvaralaštvo manjinskih naroda.

U širem društvenom i kulturološkom kontekstu, identiteti i kulture manjinskih naroda su sastavni dio identiteta i kulture Crne Gore kao pluralističko-demokratskog, tolerantnog, multi-kulturnog i multi-konfesionalnog društva i zajednice.

Zbog toga su mjere predviđene Strategijom, posebno u ovom cilju, u najvišem, dugoročnom interesu crnogorske države i društva, a ne samo u interesu pripadnika manjinskih naroda i njihovih zajednica.

Nadalje, jedan od najvažnijih ciljeva ove Strategije je obezbjeđenje efektivne i djelotvorne participacije pripadnika manjinskih naroda u upravljanju državom i društvom, jer je to važan preduslov zaštite ostalih manjinskih prava i prihvatanja Crne Gore kao sopstvene države. Posebna ili dodatna politička-participativna prava su važan segment zaštite identiteta i kulture, ali i neophodna pretpostavka za aktivno učešće manjinskih naroda u društvenom i političkom životu.

Na taj način se stvaraju uslovi za njihovu političku subjektivizaciju, odnosno dugoročnu i trajnu društvenu emancipaciju. Posebna politička prava treba da omoguće pripadnicima manjinskih naroda adekvatno učešće u vršenju vlasti i donošenju odluka, posebno onih koje se tiču manjina neposredno, ali i svih ostalih, od interesa za razvoj i prosperitet Crne Gore kao cjeline. Odgovarajućom zastupljenošću u svim granama vlasti, u lokalnoj samoupravi i učešćem u donošenju političkih odluka, pripadnici manjinskih naroda i zajednica preuzeće svoj dio odgovornosti kako za sopstveni razvoj i napredak, tako i za napredak i razvoj Crne Gore kao cjeline. Konačno, efektivna politička participacija pripadnika manjinskih naroda i zajednica će nesumnjivo dodatno osnažiti unutrašnji i međunarodni legitimitet Crne Gore kao nezavisne i demokratske države.

Jedan od važnih ciljeva Strategije je unaprijeđenje prijateljskih i dobrosusjedskih odnosa sa državama iz najbližeg okruženja, odnosno matičnih državama narodmanjina iz Crne Gore. U tom kontekstu Strategija je nesumnjivo u funkciji ostvarivanja spoljne politike Crne Gore i njenog osnovnog prioriteta, odnosno uspostavljanja najboljih prijateljskih i dobrosusjedskih odnosa sa državama sa kojima se Crna Gora graniči.

Ostvarenje i primjena mjera predviđenih Strategijom će omogućiti uspostavljanje kvalitativno sadržajnijih odnosa sa susjednim državama, zasnovanih na punom povjerenju i razumijevanju. Integrisane i zaštićene manjine su suštinski most povezivanja i prijateljstva među susjednim državama, faktor političke, kulturne, ekonomske i svake druge saradnje, svojevrsna garancija da će se druga-eventualno sporna pitanja rješavati u duhu uzajamnog povjerenja i razumijevanja.

U tom kontekstu, Strategijom se ostvaruju i širi spoljnopolitički ciljevi, prije svega oni koji se tiču ispunjenja uslova iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU¹², za eventualni prijem u NATO¹³, kao i članskih obaveza iz Savjeta Evrope i OEBS-a¹⁴.

Potpunija integracija pripadnika manjinskih naroda i zajednica, uz očuvanje i afirmaciju njihovog identiteta i kulture, uključuje u izvjesnom smislu i stvaranje sadržajnijih i produbljenijih političkih i društveno-kulturoloških odnosa u cilju uspostavljanja punog, trajnog i iskrenog povjerenja u cjelokupnom crnogorskom društvu po pitanjima manjinske zaštite.

Ovo uključuje stavove i mišljenja među pojedincima, društvenim grupama, u odnosu na medije, lokalne samouprave, kulturne, vjerske i državne institucije, najviše organe vlasti. U tom smislu, mjere predviđene ovom Strategijom treba da iniciraju i kvalitativno podspješuju uspostavljanje ovih novih odnosa zasnovanih na punom uzajamnom povjerenju i opšte-društvenom i kulturnom konsensusu da je zaštita, afirmacija i integracija manjina u najvišem nacionalnom interesu crnogorske države i društva.

Osnovni kratkoročni cilj Strategije¹⁵ je dalja institucionalizacija državne politike Crne Gore prema pripadnicima manjinskih naroda i njihovih zajednicau narednom petogodišnjem periodu. U skladu sa predloženim mjerama, Vlada kao cjelina i odgovarajuća ministarstva posebno, kao i organi lokalne samouprave, uz aktivno učešće i saradnju političkih, kulturnih i nevladinih organizacija pripadnika manjinskih naroda i ostalih kompetentnih aktera civilnog društva, usvojiće konkretne planove i programe aktivnosti u cilju primjene propisanih mjera.

Vlada će preduzeti sve neophodne kadrovske, funkcionalne, edukativne, finansijske i strukturalne mjere u cilju obezbjeđenja pune primjene Strategije, kao i odgovarajuće mehanizme nadzora nad tim aktivnostima.

U tom kontekstu,Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je formirala Komisiju za praćenje sprovođenja Strategije manjinske politike 2019-2023,u kojoj su predstavnici: Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Ministarstva pravde, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva prosvete, Ministarstva kulture, Ministarstvo sporta, Ministarstva finansija, Savjeta svih manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori, Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, Centra za razvoj i očuvanje kulture manjina Crne Gore, Uprave za kadrove, Univerziteta Crne Gore, Javnog servisa Crne Gore, Zajednica opština Crne Gore, i Zavoda za statistiku koja će pratiti i realizaciju usvojenih planskih dokumenata u ovoj oblasti kao oblik horizontalne koordinacije i zajedničkog izvještavanja, kao i interesorske radne grupe na nivou najvažnijih ministarstava za najvažnije oblasti akcije, odrediti specijalne povjerenike u

---

¹² Evropska Unija

¹³ ORGANIZACIJA SJEVEROATLANSKOG SPORAZUMA/NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION

¹⁴ Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju / Organization for security and Co-operation in Europe eng

¹⁵ Strategija manjinske politike 2019-2023

odgovarajućim ministarstvima, javnim službama i organima lokalne samouprave koji će neposredno odgovarati Vladi i Komisiji za sprovođenje Strategije.

Komisija utvrđuje plan i program aktivnosti za primjenu Strategije za svaku godinu, ocjenjuje postignute rezultate i predlaže promjene i dopune Strategije na godišnjem nivou. Predstavnici manjinskih naroda i zajednica i nevladinih organizacija biće adekvatno zastupljeni u ovim tijelima na nivou Vlade, radnim grupama ministarstava i organa lokalne samouprave.

Drugim riječima, konkretne godišnje planove i programe sprovođenja predloženih aktivnosti pripremiće i usvojiti Komisija za implementaciju strategije u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, drugim resornim ministarstvima i kompetentnim predstavnicima civilnog sektora u skladu sa raspoloživim materijalno-finansijskim sredstvima.

Na navedeni način postići će se:

- Institucionalizacija državne politike i obaveza prema manjinama, u skladu sa Strategijom
- Donošenje odgovarajućih planova i programa za realizaciju Strategije
- Utvrđivanje nosilaca poslova za realizaciju zadataka, utvrđenih Strategijom, na svim nivoima vlasti
- Formiranje radnih tijela za implementaciju Strategije
- Obezbjedjenje sredstava za primjenu Strategije, u skladu sa dinamikom njene realizacije

Ostvarenje pomenutih ciljeva nalaže preduzimanje niza sveobuhvatnih, kontinuiranih, uzajamno-povezanih mjera i aktivnosti koje, kako je to već istaknuto, podrazumijevaju poštovanje, zaštitu i stvaranje uslova za primjenu osnovnih ljudskih i manjinskih prava za sve pripadnike manjinskih naroda i njihovih zajednica, individualno i kolektivno.

2.1.3. Zakon o izboru, upotrebi i javnom isticanju nacionalnih simbola

Skupština Crne Gore u svojoj jedanaestoj sjednici prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja od 29.12.2019. godine je usvojila Zakon o izboru, upotrebi i javnom isticanju nacionalnih simbola. Ustavni osnov za donošenje zakona sadržan je u članu 79 tačka 2 Ustava Crne Gore¹⁶, kojim se jemči pravo i sloboda pripadnicima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica na izbor, upotrebu i javnom isticanju nacionalnih simbola i obilježavanja nacionalnih praznika.

Ovim Zakonom uređuje se pravo na slobodan izbor, upotrebu i javnom isticanju nacionalnih simbola, pripadnika/ca manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u našoj državi.

Pored postojanja direktiva iz domena ljudskih prava, a koje se odnose na pojedine oblasti ostvarivanja tih prava, oblast koju tretira Zakon o izboru, upotrebi i javnom isticanju nacionalnih simbola je uređena propisima koji pripadaju tzv. mekom pravu, što ostavlja mogućnost da svaka zemlja implementira propise i preporuke zadržavajući specifičnost svog sistema.

---

¹⁶ ("Sl. list CG", br. 1/2007 i 38/2013) .*ibid*

U izradi Zakona o izboru, upotrebi i javnom isticanju nacionalnih simbola učešće su uzeli predstavnici svih konstituisanih Savjeta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori.

2.1.4. Informacija o zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u organima lokalne samouprave, privrednim društvima i javnim ustanovama čiji je osnivač Glavni grad, Prijestonica ili Opština

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u saradnji sa Upravom za kadrove u toku 2019. godine sprovelo je Istraživanje o zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u organima lokalne samouprave, privrednim društvima i javnim ustanovama čiji je osnivač Glavni grad, Prijestonica ili Opština.

Naime, Ustav Crne Gore u članu 79 tačka 10 jemči manjinama pravo na srazmjernu zastupljenost u javnim službama, organima državne vlasti i lokalne samouprave. Takođe, Zakon o državnim službenicima i namještenima¹⁷ i Zakon o manjinskim pravima i slobodama¹⁸ daje iste garancije, kako u zakonodavnim tijelima, tako i u državnim organima i organima lokalne samouprave.

Strategijom manjinske politike, kao izrazu političke volje Vlade Crne Gore za sveukupan odnos prema manjinskim zajednicama, ovo pitanje ima centralno mjesto. Ovakva potreba proizilazi i iz potreba i zahtjeva Evropske Unije. Osnovni cilj sprovođenja istraživanja jeste prikupljanje podataka o nacionalnoj strukturi zaposlenih, kako bi smo, u svom daljem radu, imali osnovu za sprovođenje pomenute ustavne i zakonske garancije.

2.1.5. Memorandumi o saradnji

U cilju promovisanja, očuvanja i unapređenja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je ranijih godina potpisalo nekoliko značajnih Memoranduma o saradnji koji imaju za cilj sprovođenje, kontinuirano praćenje i implementaciju principa afirmativne akcije za pripadnike manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Tokom 2019. godine, Ministarstvo je nastavilo sa aktivnostima u cilju praćenja mjera iz potpisanih Memoranduma sa državnim institucijama: Zavodom za statistiku Crne Gore, Univerzitetom Crne Gore, Upravom za kadrove, Policijskom akademijom, Unijom poslodavaca, kao i Savjetima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

2.1.6. Izvještaji o sprovođenju međunarodnih dokumenata

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i Ministarstvo vanjskih poslova su u izvještajnom periodu nastavili da se na posredan način bave pitanjima razvoja i zaštite prava manjinskih naroda i drugih

---

¹⁷ ("Službeni list Crne Gore", br. 002/18 od 10.01.2018, 034/19 od 21.06.2019)

¹⁸ («Službeni list RCG», br. 31/06, 51/06 i 38/07, 2/11 i „Službeni list Crne Gore”, broj 31/17 .ibid

manjinskih nacionalnih zajednica kroz praćenje rada UN¹⁹ komiteta, kao i komiteta SE²⁰ koji se bave predmetnom tematikom.

Savjetodavni odbor za Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina je 7. marta 2019. godine usvojio Treće mišljenje o Crnoj Gori.

U cilju jačanja kapaciteta i podizanja svijesti o značaju integracija manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u crnogorskom društvu, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je organizovalo obuke za članove Radne grupe za izradu praćenje sprovođenja Strategije manjinske politike i akcionih planova, kao i praćenje sprovođenja preporuka Komiteta ministara Savjeta Evrope vezano za Okvirnu konvenciju o pravima nacionalnih manjina i Evropsku povelju o regionalnim ili manjinskim jezicima i drugih međunarodnih dokumenata iz ove oblasti.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u maju 2019. godine dostavilo je Peti izvještaj Crne Gore o sprovođenju Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima.

Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima predviđa kontrolne mehanizme putem kojih se ocjenjuje kako se Povelja primjenjuje u državama članica, kako bi se, kada je to potrebno, dale preporuke za poboljšanje zakonodavstva, politike i prakse država članica. Centralni element ove procedure je Komitet eksperata, uspostavljen prema članu 17 Povelje.

Njegova glavna svrha je da izvještava Komitet ministara o svojoj ocjeni poštovanja obaveza od strane članica, ispita stvarnu situaciju regionalnih ili manjinskih jezika u državi i, gdje je to primjereno, ohrabri članicu da postepeno dostigne viši nivo predanosti ispunjavanja obaveza.

2.1.7. Prevod i štampanje pravnih propisa na albanski i romski jezik

U cilju očuvanja i unaprijeđenja kulturnog identiteta, kao jednog od najvažnijih prava manjina, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava tokom 2019. godine nastavilo je publikovanje propisa kao i druge literature koja se tiču manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica na manjinskim jezicima. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama kao i Prijedlog zakona o izboru, upotrebi i javnom isticanju nacionalnih simbola su prevedeni na albanski jezik a trenutno se radi na njihovom prevođenju na romski i engleski jezik.

2.1.8. Aktivnosti u okviru radnih grupa za pregovaračka Poglavlja 19 i 23

Poslije dobijanja Mišljenja Evropske komisije za članstvo Crne Gore u Evropskoj uniji, otvaranja pregovora, obrazovanja radnih grupa za pregovaračka Poglavlja 19 i 23, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je uzelo učešće u izradi i realizaciji Akcionog plana za potrebe pregovaračkog Poglavlja 23, a Direktorat za unapređenje i zaštitu manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica ministarstva je, ovim Akcionim planom, prepoznat kao jedan od ključnih aktera u oblasti "Temeljnih prava".

---

¹⁹ Ujedinjene Nacije / eng. *United Nation .ibid*

²⁰ Savjet Evrope

U odnosu na otvoreno pregovaračko Poglavlje 23, praćene su i definisane mjere iz Akcionog plana i urađeni su periodični izvještaji o stepenu njihove realizacije, a sve u cilju bolje zaštite i unapređivanja manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Takođe, dio aktivnosti ovog Direktorata, koji je obuhvaćen mjerama iz Poglavlja 19, je realizovan u okviru pratećeg Akcionog plana za ovo Poglavlje.

2.1.9. Organizacija okruglih stolova

U cilju jačanja kapaciteta i podizanja svijesti o značaju integracija manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u crnogorsko društvo, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je organizovalo obuku za članove Radne grupe za izradu praćenje sprovođenja Strategije manjinske politike i Akcionih planova, kao i praćenje sprovođenja preporuka Komiteta ministara Savjeta Evrope vezano za Okvirnu konvenciju o pravima nacionalnih manjina i Evropsku povelju o regionalnim ili manjinskim jezicima i drugih međunarodnih dokumenata iz ove oblasti. Obuka je održana u Ulcinju 29. i 30. aprila 2019. godine.

U skladu sa dogovorenom dinamikom organizovan je okrugli sto sa jasno naznačenom temom „Upotreba manjinskih jezika u lokalnim samoupravama na lokalnom nivou“, kojem su prisustvovali predstavnici državnih organa, lokalnih samouprava, sudstva, tužilaštva. Okrugli sto je održan 2. i 3. avgusta 2019. godine.

U cilju upoznavanja sa kriterijumima evroatlanskih integracija, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je organizovalo javnu tribinu na temu „Razlike obogaćuju parlamentarnu demokratiju, kojoj su prisustvovali predstavnici Javnog servisa Crne Gore, predstavnici nadležnih ministarstava i lokalnih samouprava, predstavnici savjeta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori. Tribina je održana 14. i 15. novembra 2019. godine.

U organizaciji MLJMP²¹ 17. i 18. decembra 2019. godine održan je seminar na temu „Različitosti koje nas obogaćuju“, odnosno okrugli stolovi na teme „Zakonodavni okvir i međunarodni standardi zaštite manjina u Crnoj Gori“, „Etnička distanca - kao izazov u procesu izgradnje interkulturalnog društva“, „Obrazovanje i promocija kulturnih različitosti - obrazovanje o manjinama i obrazovanje na manjinskim jezicima“ i „Informisanje i promocija kulturnih različitosti - informisanje o manjinama i na manjinskim jezicima“.

Seminaru su prisustvovali predstavnici Savjeta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, Centra za očuvanje i razvoj kulture, Javnog servisa Crne Gore, kao i predstavnici nadležnih ministarstava i lokalnih samouprava.

2.1.10. Saradnja sa nevladinim organizacijama

Direktorat za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih zajednica tokom 2019. godine, održavao je redovne kvartalne sastanke sa nevladinim organizacijama, te okrugle stolove i tribine

---

²¹ Ministarstvo za ljudska i manjinska prava

sa NVO sektorom o temama koje se odnose na unapređenje prava manjinskih naroda i drugih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori.

Na javnom konkursu za 2019. godinu pod nazivom "Zaštita i promovisanje ljudskih i manjinskih prava" odobrena je raspodjela sredstava za 27 projekata u ukupnom iznosu od 357,667.00€ za realizaciju projekata /programa nevladinih organizacija u oblasti razvoja i unapređenja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Nevladine organizacije kojima su odobrena sredstva su: NVO "Identitet", NVO "Centar za demokratiju i ljudska prava Cedem", NVO "Centar kreativnih vještina", NVO "Centar za ruralni razvoj", NVO "Mladiinfo Montenegro", NVO "Bjelopoljski demokratski centar", NVO "Centar za monitoring i istraživanje CEMI", NVO "Centar za građansko obrazovanje", NVO "Đakomo adriatik", NVO "Marketing asistent - Max", NVO "Centar za istraživačko novinarstvo CIN", NVO "Ubnor i Antifašisti NK", NVO "Manifest", NVO "Djeca Crne Gore", NVO "Ad - Hoc", NVO "Multimedijalni studio Bijelo Polje", NVO "Udruženje Roma CG", NVO "Bihorski parlament", NVO "KUD Ramadan Šarkić - Tuzi", NVO "Bošnjačko društvo Avlije", NVO "Glas Plava", NVO "Kaskader", NVO "Ja djelujem", NVO "Kreativna građanska inicijativa", NVO "Ulcinjaska vila", NVO "Socen", i NVO "Srpsko narodno vijeće Crne Gore".

2.2. SAVJETI MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA U CRNOJ GORI

Ustav Crne Gore²², članom 79 pripadnicima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica jemči prava i slobode koja mogu koristiti pojedinačno i u zajednici sa drugima, između ostalog i na osnivanje Savjeta za zaštitu i unapređenje posebnih prava (član 79 stav 1 tačka 13) i članom 33 Zakona o manjinskim pravima i slobodama²³. Na osnovu člana 33 stav 10 Zakona o manjinskim pravima i slobodama, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je 20.09.2017. godine, (Broj: 01-023-1714/17) donijelo Pravila za izbore članova savjeta manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice.

Zakonom o manjinskim pravima i slobodama se propisuje da se sredstva za finansiranje savjeta manjinskih naroda ili drugih manjinskih nacionalnih zajednica obezbjeđuju u Budžetu Crne Gore u iznosu od najmanje 0,05% tekućeg budžeta, dok u skladu sa Zakonom o Budžetu ista iznose 600.000,00 eura, tj. 100.000.00 eura po savjetu na godišnjem nivou.

Radi boljeg unaprijeđenja manjinskih prava neophodna je saradnja sa savjetima, i u tom kontekstu Ministarstvo za ljudska i manjinska prava tokom 2019. godine je nastavilo sa kontinuiranom saradnjom sa svim manjinskim savjetima u Crnoj Gori. Svaki savjet ima svog predstavnika u upravnom odboru Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava i Savjetu za saradnju sa iseljenicima.

²² ("Sl. list CG", br. 1/2007 i 38/2013)

²³ (»Službeni list RCG«, br. 31/06, 51/06 i 38/07, 2/11 i »Službeni list Crne Gore«, broj 31/17)

2.2.1. Albanski nacionalni savjet u Crnoj Gori

Na osnovu člana 34 Zakona o manjinskim pravima i slobodama (Službeni list Republike Crne Gore., br. 031/06, 051/06, 038/07, „Službeni list Crne Gore., br. 002/11,008/11 i 031/17 i Pravilnika o obrascu i načinu vođenja evidencije savjeta(Službeni list Crne Gore., br 37/08 Ministarstvo je Rješenjem broj 01-023-1114/17-20 od 20.06.2018. godine, u Evidenciju savjeta upisalo Albanski nacionalni savjet u Crnoj Gori.

Nacionalni savjet Albanaca u Crnoj Gori je u 2019. godini svoj fokus djelovanja je usmjerio na : obrazovanje na albanskom jeziku, upotrebi albanskog jezika kao jezika u službenoj upotrebi, informisanje na albanskom jeziku, upis studenata na univerzitetima u regionu a pogotovo gdje se nastava izvodi na albanskom jeziku (Albanija, Kosovo, Makedonija), zastupljenost pripadnika/ca albanske nacionalne manjine u državnim institucijama, jačanje nacionalnog i kulturnog identiteta.

Tokom 2019. godine najznačajnije aktivnosti Savjeta su: obilježavanje 7. Marta – Dan učitelja, u Osnovnoj školi “Đerđ Kastrioti Skenderbeg” u Zatrijebču – Tuzi, “Maraton nezavisnosti Skadar-Ulcinj 2019”, trening “Promocija i zaštita prava Albanaca u Crnoj Gori”, čiji je prvi modul treninga održan 27.-28. decembra 2019. godine, realizacija dokumentarnog filma “Anamali – naša zajednička kuća” autora Hadži Šabanija, podrška realizacije tradicionalne kulturne aktivnosti “Karnevali Koret” u Malesiji. U koordinaciji sa potpredsednikom Skupštine Crne Gore održana je konferencija za medije, vezano za zastupljenost Albanaca u javnim institucijama u Plavu i Gusinju; Nacionalni savjet organizovao je posjetu istaknutih maturanata Sajmu knjiga u Tirani i Predsjedništvu Republike Albanije.

Nacionalni savjet zajedno sa udruženjima, nevladinim sektorom i dr., organizovao je razne aktivnosti kao: autorsko veče sa piscem Ridvan Dibrom, izdavanjem i promovisanjem književnih i naučnih djela (Gani Karamanag - „Pazari i gjytetit (Gradski pazar)“, Ismet Karamanaga „Ulqini – florini, portrete (Ulcinjско zlato - portreti) – in memoriam“, Mark Lucgjonaj - „Fshati i heshtjes (Selo tišine)“ i „Ligji i maskave (Zakon maski)“, mr. Ali Bardhi – „Varrezat në Ulqin (Groblje u Ulcinju)“, mr. Kristjan Dukaj – „Të drejtat e pakicave në Mal të Zi dhe mekanizmat mbrojtës të tyre (Prava manjina u Crnoj Gori i mehanizmi njihove zaštite)“, itd.), gostovanje sa ulcinjskim stvaraocima u Draču i Valoni i obratno, aktivnosti muzičkih grupa koje njeguju albansku izvornu muziku i albansku tradiciju („Marinarët“, „Burimi“, NVO „Rrapsha“ itd.), realizacija izložbe „Perla e kaltër“ (Plavi biser) albanskih slikara iz Crne Gore u Tirani, aktivnosti oko očuvanja kulturnog nasljeđa (Udruženje „Globus Art“, udruženje „Labeatët“), tradicionalnu kulturnu manifestaciju „Pranvera në Anë të Malit“ (Proljeće u Vladimiru), podržavanje svečanog koncerta posvećenog albanskoj dijaspori „Dijaspora në vendlindje“ (Dijaspora u zavičaju), podrška realizaciju Filmskog festivala „Seanema“, filmsku komediju „Pse më don (Zašto me voliš)“ i komediju „Sy n'sy (Oči u oči)“,itd. Takođe, Savjet je podržao realizaciju sportskih aktivnosti mladih, tradicionalnog turnira u malom fudbalu u Ulcinju i u Vladimiru, turnir u fudbalu održanog u Ulcinju, učešće albanskih sportista na međunarodnim turnirima u karateu i dr.

Nacionalni savjet tokom 2019. godine poklonio je školsku lektiru za biblioteku O.Š. „Bedri Elezaga“ u Vladimiru i za O. Š. „Gjergj Kastrioti Skenderbeu“ u Zatriepču u Malesiji, a dao je mišljenje za izbor direktore škola u kojima se nastava vodi i na albanskom jeziku kao: O.Š. „Gjergj Kastrioti Skenderbeu“ u Ostrosu, Krajina, opština Bar, O. Š. „Gjergj Kastrioti Skenderbeu“ u Zatriebču, opština Tuzi, O. Š. „29 Nëntori“ (29. Novembar) – Dinoša, opština Tuzi, O.Š. „Bashkimi“ (Jedinstvo) – Sukruć, opština Tuzi,

Osnovna muzička škola u Ulcinju, Srednja mješovita škola „Vëllazërim – bashkim“ (Bratstvo – jedinstvo) – Ulcinj, Srdnja škola „Bećo Bašić“ – Plav.

Nacionalni savjet i za školsku 2019/2020. godinu razdijelio je jedinstveni Bukvar - Abecedarij (Abetare) po školama, koji šest godina zaredom, za Albance u Crnoj Gori donira Ministarstvo prosvjete, nauke i tehnologije Republike Kosova. Takođe, stalno je informisao studente o upisnim rokovima i procedurama upisa na javnim univerzitetima Republike Albanije i Republike Kosovo.

I ove godine, kao obično, izvršeno je anketiranje albanskih maturanata u Crnoj Gori, vezano za njihove preferencije koje imaju za nastavak visokog školovanja, sa ciljem osiguranja određenih kvota da bi se nakon toga obratili dotičnim prosvjetnim institucijama. Napravljen je spisak potrebnih nastavnih sredstava, a informacije su tražene od svake škole sa nastavom na albanskom jeziku.

Nacionalni savjet se obratio Fondaciji „Alsar“ iz Tirane, za dodjelu pomoći u knjigama za potrebe škola u kojima se nastava izvodi na albanskom jeziku, od koje je dobio pozitivan odgovor, odnosno donaciju od 4.000 knjiga.

Predstavnic/ce Albanskog nacionalnog savjeta su učestvovali na brojnim manifestacijama, tribinama, okruglim stolovima, sa naznačenim temama o očuvanju i unapređenju prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori, kao i u obilježavanju značajnih datuma iz istorije, kulture i tradicije Albanaca u Crnoj Gori.

2.2.2. Bošnjačko vijeće u Crnoj Gori

Na osnovu člana 34 Zakona o manjinskim pravima i slobodama (Službeni list Republike Crne Gore., br. 031/06, 051/06, 038/07, „Službeni list Crne Gore., br. 002/11,008/11 i 031/17 i Pravilnika o obrascu i načinu vođenja evidencije savjeta(Službeni list Crne Gore., br 37/08 Ministarstvo je Rješenjem broj 01-023-697/17-20 od 27.09.2017. godine, u Evidenciju savjeta pod rednim brojem 15 upisalo Bošnjačko vijeće u Crnoj Gori.

Tokom 2019 godine Bošnjačko vijeće u Crnoj Gori je organizovalo sljedeće aktivnosti:

U organizaciji Bošnjačkog vijeća u Crnoj Gori, povodom Dana maternjeg jezika, u Petnjici je održan seminar za nastavnike i profesore "Bosanski jezik u Crnoj Gori i okruženju- iskustva iz obrazovnih sistema". Skupu je prisustvovalo preko stotinu profesora i nastavnika iz više opština iz Crne Gore i susjednih zemalja.

Bošnjačko vijeće u Crnoj Gori u saradnji sa Institutom Yunus Emre i Opštinom Rožaje je 20 marta organizovalo izložbu fotografija i projekciju dokumentarnog filma „Od Balkana do Čanakkalea“. Izložba fotografija i projekcija dokumentarnog filma je organizovana u čast godišnjice bitke kod Čanakkalea.

Povodom obilježavanja Dana zastave, 11.maja, Bošnjačko vijeće u Crnoj Gori priredilo je svečanost za brojne goste i prijatelje Vijeća. Svečanosti su prisustvovali vijećnici, predstavnici diplomatskog kora, delegacija Islamske zajednice, delegacija Bošnjačkog demokratskog saveza Makedonije, ministri u Vladi Crne Gore, poslanici, kao i mnogobrojni istaknuti pojedinci iz bošnjačkog korpusa.

U toku 2019.godine u partnerskom odnosu sa NVO "Za bolju budućnost" Bošnjačko vijeće u Crnoj Gori je realizovalo projekat "Novinari bez granica".Projektom je obuhvaćeno šest osoba sa invaliditetom, koje su prošle obuku iz oblasti "osnovi novinarstva i profesionalne fotografije".

Na kraju projekta dva polaznika obuke su zasnovala radni odnos u Vijeću. Njihov posao je da za portal bosnjak.me pišu o aktuelnim temama koje se odnose ne samo na Bošnjake već i na pripadnike ostalih naroda.

Bošnjačko vijeće u Crnoj Gori je organizovao promociju knjige „Godine borbe za slobodu, čast i dostojanstvo“ autora Ramiza Salkića.

Održana je promocija Rječnika bosanskog jezika autora prof. dr. Dževada Jahića, koja je održana u KIC-u Budo Tomović.

Predstavnici Bošnjačkog vijeća u Crnoj Gori su organizovali i učestvovali na brojnim manifestacijama, tribinama, okruglim stolovima, sa naznačenim temama o očuvanju i unapređenju prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori, kao i u obilježavanju značajnih datuma iz istorije, kulture i tradicije Bošnjaka u Crnoj Gori.

2.2.3.Hrvatski savjet u Crnoj Gori

Na osnovu člana 34 Zakona o manjinskim pravima i slobodama (Službeni list Republike Crne Gore,, br. 031/06, 051/06, 038/07, „Službeni list Crne Gore,, br. 002/11,008/11 i 031/17 i Pravilnika o obrascu i načinu vođenja evidencije savjeta²⁴ Ministarstvo je Rješenjem broj 01-023-578/17-13 od 06.09.2017. godine, u Evidenciju savjeta pod rednim brojem 13 upisalo Hrvatski savjet u Crnoj Gori.

Sve aktivnosti iz područja kulture usmjerene su na zaštitu i promociji istorijskog, kulturnog, vjerskog, i tradicionalnog nasljeđa hrvatskog naroda u Crnoj Gori. Veliku pažnju posvećuju razvijanju i unaprijeđenju multikulturalizma i pluralizma u Crnoj Gori, kroz projekte i aktivnosti koji uključuju i pripadnike crnogorskog naroda i drugih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori.

Najznačajnije aktivnosti Hrvatskog savjeta u Crnoj Gori tokom 2019. godine su:

Učestvovali su na sastancima Savjeta RTCG-a²⁵, koji se bavio i pitanjem osnivanja redakcije na ostalim manjinskim jezicima osim albanskog i romskog jezika, kao i „Elaboratom o mogućnostima predstavljanja manjinskih zajednica kroz programe elektronskih medija“.

Učestvovali su u projekatu pripreme nastavnog sadržaja iz istorije, tradicije, kulture i književnosti manjinskih naroda u Crnoj Gori koji bi bili uvršteni u udžbenike redovne nastave u osnovnim i srednjim školama u Crnoj Gori.

Uspješno su priveli kraju projekat fototipske štampe Kotorskoga misala u saradnji sa dr. Sc. Lenkom Blehovom Čelebić , poznatija kao Misal sv. Jakova od Lođe. Uzimajući u obzir značaj ovog misala za istoriju liturgije, istoriju umjetnosti, istoriju srednjovjekovne muzike, kao i značaj Beneventanskoga pisma, koje je par excellance liturgijsko pismo zapadne Crkve, kao i značaj Kotorskoga misala za cjelokupnu

---

²⁴ (Službeni list Crne Gore,, br 37/08)

²⁵ Radio televizija Crne Gore

crnogorsku javnost, kako stručnu tako i laičku, ovaj misal predstavlja otkriće epohalnih razmjera i od neizmjernog je značaja u evropskim i svjetskim kategorijama. Dokumentarni film o Misalu više je puta prikazan na crnogorskim televizijama. Misal je promovisan u Kotoru, Zagrebu i Zadru, a u planu su još neke promocije.

Pomogli su Radijo Dux da donacijom nabavi moderniju opremu, veoma neophodnu, nakon što je donirana druga frekvencija, odnosno Nacionalna koncesija.

Podržavali su i jedine medije na hrvatskom jeziku „Hrvatski glasnik“ koji izlazi u okviru Hrvatskog građanskog društva, terensku obuku učenika Hrvatske nastave u Crnoj Gori, kao i rad sekcija HNV-a²⁶ i svih udruženja sa hrvatskim znakom u Crnoj Gori. Pomogli su u objavljivanju broja Hrvatskog pisma u potpunosti posvećenog nominaciji Bokeljske mornarice pri UNESCO-u.

Učestvovali u promociji knjige o Luki Brajnoviću u organizaciji Matice hrvatske, promociji knjige o ljekaru prof. dr. Jakši Primorcu, uz gostovanje poznatog kotorskog i dubrovačkog ljekara Đorđa Begua. Pomogli su u promociji knjige dr. sc. Vande Babić „Zaljev hrvatskih svetaca“ koja je predstavila rječnik Hrvatskih ličnih imena, predavanje i istraživanje o antroponomiji i toponomiji u Boki i Baru, promovisala zbirku poezije Adrijana Vuksanovića na festivalu hrvatske svjetske književnosti u Zagrebu, promovisala književno – likovna udruženja.

Vlaho Bukovac iz Splita, na promociji književne večeri u čast Tina Vujovića, učestvovao je u održavanju i sanaciji Hrvatskog doma, odnosno Doma kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi. Promociji i afirmaciji predstave amaterske pozorišne sekcije HNV-a, pomagali su Hrvatskom kulturnom društvu Sveti Jeronim u organizaciji Božićnog koncerta u Baru i Tivtu. Organizovali su koncert Danijele Martinović i izložbu fotografija Filipa Popovića. Učestvovali u Tripundanskim danima u Zagrebu, učestvovali u proslavu Dana državnosti RH 25.06. u Podgorici itd.

Tokom 2019. godine HNV je organizovalo ili učestvovao u organizaciji aktivnosti ili sastanaka koja pospešuju očuvanje kulture, jezika, tradicije Hrvata u Crnoj Gori kao što su: organizovanje tradicionalne “Fešte od rogača”, gostovali u Boki, Donjoj Lastvi, Tivtu i Kotoru. Tokom čitave godine klape (Validbora, Contra.), KUD-ovi iz HR, u cilju promocije i razvijanja kulturne saradnje, učestvovali su u održavanju i sanaciji Doma kulture “Josip Marković” u Donjoj Lastvi, pomogli su izdavanje broja Hrvatskog pisma posvećeno nominaciji Bokeljske mornarice pri UNESCO-u itd.

2.2.4.Savjet Muslimanskog naroda u Crnoj Gori

Na osnovu člana 34 Zakona o manjinskim pravima i slobodama (Službeni list Republike Crne Gore., br. 031/06, 051/06, 038/07, „Službeni list Crne Gore., br. 002/11,008/11 i 031/17 i Pravilnika o obrascu i načinu vođenja evidencije savjeta(Službeni list Crne Gore., br 37/08 Ministarstvo je Rješenjem broj 01-023-1135/17-06 od 12.12.2017. godine, u Evidenciju savjeta pod rednim brojem 16 upisalo Savjet Muslimanskog naroda u Crnoj Gori.

---

²⁶ Hrvatsko nacionalno vijeće

Savjet Muslimanskog naroda u Crnoj Gori je, radi ostvarivanja zakonom propisanih obaveza, svoje aktivnosti usmjerio ka unaprijeđenju, razvoju i zaštiti posebnih prava Muslimanskog naroda Crne Gore, afirmaciji njihovog kulturnog i nacionalnog identiteta.

Zahvaljujući angažovanju članova Savjeta, kao i raspoloživim sredstvima, Savjet je nastojao kreirati uslove za realizaciju konkretnih projekata i redovnih aktivnosti od značaja za Muslimanski narod Crne Gore. Savjet je realizovao preko 70% Zaključaka utvrđenih kako na sjednicama IO tako i na sjednici Savjeta.

Najznačajnije aktivnosti Savjeta Muslimanskog naroda u Crnoj Gori tokom 2019. godine su :

U Centru za kulturu Bijelo Polje obilježen je početak trodnevne manifestacije u okviru projekta “Osobnosti kulturološkog identiteta Muslimana u CG” podržanog od strane Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava.

Manifestacija je otvorena tribinom pod nazivom “Osobnosti jezika i književnog stvaralaštva Muslimana u Crnoj Gori”. Drugi dan programa posvećen je bio tradicionalnoj odjeći Muslimana, dok je treći dan programa obuhvatio prezentaciju pod motom “Ženo ruke ti se pozlatile” i podrazumijevao je prezentaciju tradicionalnih slatkih i slanih jela Muslimana u Crnoj Gori.

U rizortu "Jela", u Rožajama je 26. oktobra otvorena kolektivna izložba slika pod nazivom "Likovna kolonija Muslimana u prirodi".

U Rasovu organizovana je druga javna tribina "Obrazovanje Muslimana u Crnoj Gori". Opšti cilj projekta je doprinos afirmaciji Muslimana u Crnoj Gori kao autohtonog i konstitutivnog naroda a kroz podizanje svijesti o potrebi za obrazovanjem svakog pojedinca pripadnika zajednice.

Savjet Muslimanskog naroda u Crnoj Gori je finansijski pomogao osnovnu školu „Mrkojevici“ u Pećuricama i mezarju u Bijelom Polju .

Savjet Muslimanskog naroda u Crnoj Gori shodno svojim finansijskim mogućnostima je organizovao ili učestvovao u organizaciji aktivnosti ili susreta koja pospješuju očuvanje kulture i tradicije Muslimana u Crnoj Gori.

2.2.5. Romski savjet

Na osnovu člana 34 Zakona o manjinskim pravima i slobodama (Službeni list Republike Crne Gore., br. 031/06, 051/06, 038/07, „Službeni list Crne Gore., br. 002/11,008/11 i 031/17 i Pravilnika o obrascu i načinu vođenja evidencije savjeta (Službeni list Crne Gore., br 37/08 Ministarstvo je Rješenjem broj 01-023-920/17-2 od 06.09.2017. godine, u Evidenciju savjeta pod rednim brojem 14 upisalo Romski savjet.

Najznačajnije aktivnosti Romskog savjeta u toku 2019. godine su:

U oblasti zapošljavanja Romski savjet ostvaruje kontinuiranu saradnju sa javnim preduzećima na nivou glavnog grada Podgorice, ali je u ovoj godini ostvario saradnju i sa prijestonicom Cetinje i javnim preduzećima u tom gradu.

Ova saradnja omogućila je zapošljavanje određenog broja pripadnika romske populacije. Tako je u prethodnoj godini ostvarena saradnja sa preduzećem „Čistoća“, „Zelenilo“ i „Deponija“ iz Podgorice te preduzećem „Komunalno“ i „Vodovod“ sa Cetinja. U brojkama to izgleda ovako: Čistoća Podgorica – 15

zaposlenih, Deponija Podgorica – 3 zaposlena, Zelenilo Cetinje – 4 zaposlena, Vodovod Cetinje – 5 zaposlenih, Čistoća Cetinje – 13 zaposlenih.

Uz finansijsku podršku Zavoda za zapošljavanje Crne Gore realizovana su dva programa javnog rada “ Za čist i uredan glavni grad” i “ Održanje i uređenje dvorišta osnovnih škola na teritoriji glavnog grada”. U ova dva programa bilo je uključeno ukupno 24 pripadnika romske populacije koji su u periodu od četiri mjeseca radili na poslovima definisanim programima javnog rada.

U program su bili uključeni oni koji su dugoročno nezaposlena lica sa evidencije Zavoda za zapošljavanje. Program “Za čist i uredan glavni grad” realizovan je u saradnji sa preduzećem “Zelenilo d.o.o”, dok se program “Održanje i uređenje dvorišta osnovnih škola na teritoriji glavnog grada” realizovao u partnerstvu sa preduzećem “Čistoća d.o.o”.

Tokom trajanja programa svi zaposleni su bili prijavljeni na evidenciju poreske uprave i prema njima su izvršena sva plaćanja pripadajućih poreza i doprinosa. Opravdanost pokretanja ovih javnih radova najbolje se ogleda u činjenici da je nakon njihovog završetka na poslu ostalo ukupno 15 radnika. Devet učesnika programa koji su bili angažovani u preduzeću Zelenilo i dalje su zapošljeni u istom preduzeću, dok je sedam radnika ostalo da radi u Čistoći i nakon završenog javnog rada. Tokom realizacije programa javljali su se izazovi u smislu kašnjenja uplata od strane Zavoda za zapošljavanje koje smo iz sopstvenih sredstava podmirivali da se kašnjenje nebi odrazilo na motivaciju i kvalitet rada učesnika javnog rada

U ovoj godini Romski Savjet je po prvi put realizovao Program elementarnog funkcionalnog opismenjavanja odraslih. To je rezultat saradnje sa Centrom za stručno obrazovanje i Osnovnom školom “Marko Miljanov“u kojoj se ovaj program realizuje. Riječ je o programu koji je namijenjen obrazovanju onih osoba koje iz različitih razloga nijesu prošli kroz redovan sistem obrazovanja. Konkretno, u programu koji smo pokrenuli ove godine, bilo je uključeno osmoro (8) djece iz romske populacije uzrasta od 9 do 12 godina.

Za sve porodice je Romski savjet obezbijedio pomoć u vidu nabavke školskog pribora i materijala. Romski savjet je intezivno komunicirao sa roditeljima djece za koju je bio obezbijeđen i prevoz.

U 2019. godini Romski savjet je intezivirao saradnju sa njemačkom organizacijom HELP koja je prepoznala naš Savjet kao kredibilnog partnera za realizaciju brojnih projekata i aktivnosti koje sprovodi širom države. Saradnja sa HELP-om je započela u februaru kad je potpisan Memorandum o saradnji sa ovom organizacijom. Održani su sastanci koji su imali za cilj uključivanje Savjeta kao saradnika na projektima koje HELP radi u našoj zemlji. Dogovorena je saradnja u realizaciji projekata koji se odnose na edukaciju i angažovanje romskih medijatora u Podgorici, Ulcinju i Beranama. Takođe, Savjet će biti saradnik na realizaciji projekta koji će se realizovati u Bijelom Polju i Beranama, a koji podrazumijeva edukaciju i stažiranje pripadnika/ca romske populacije u lokalnim preduzećima.

U cilju poboljšanja saradnje sa institucijama sistema na nacionalnom i lokalnom nivou, Romski Savjet je u 2019. godini potpisao Memorandume o saradnji sa Zavodom za statistiku, Zavodom za zapošljavanje Crne Gore, Prijestonicom Cetinje kao i sa preduzećima Čistoća, Zelenilo i Deponija iz Podgorice. Svi ovi sporazumi imaju za cilj saradnju usmjerenu ka poboljšanju položaja romske zajednice. Sporazumima sa navedenim institucijama detaljno je definisana međusobna saradnja.

Povodom 8. aprila međunarodnog dana Roma, Savjet je učestvovao u organizaciji tradicionalne proslave ovog značajnog datuma. Proslava je kao i svake godine okupila predstavnike/ce svih relevantnih institucija koje se bave romskom problematikom, ljudi iz društvenog i javnog života kao i veliki broj pripadnika/ca romske zajednice.

Romski savjet je učestvovao u radnim grupama kao što su radna grupa o rješavanju pitanja izbjeglih, raseljenih i interno raseljenih lica, za izradu Strategije manjinske politike 2019-2023, na izradi Globalnog plana za izbjeglice-Uprava za zbrinjavanje izbjeglica. Učestvovali su u kampanji o zaštiti od nasilja u porodici i maloljetnih prisilnih brakova među romskom/egipćanskom populacijom.

Romski savjet svakodnevno pruža podršku pripadnicima romske manjine u regulisanju pitanja pravnog statusa. Tako je i u ovoj godini Savjet izdao 92 potvrde o prihodima i 57 povrda o smještaju koje pripadnicima romske populacije trebaju prilikom regulisanja privremenog i stalnog boravka ili dobijanja crnogorskog državljanstva.

U ovom periodu Romski savjet je osim sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, uspješno sarađivao i sa Crvenim krstom Crne Gore, Ministarstvom unutrašnjih poslova, Ministarstva kulture, Ministarstvom finansija, Centrima za socijalni rad, Sekretarijatom za rad, mlade i socijalno staranje glavnog grada - Podgorica, Privrednom komorom, Zavodom za zapošljavanje, Fondom zdravstva, Pravnim centrom i drugim institucijama i udruženjima.

2.2.6. Srpski nacionalni savjet Crne Gore

Na osnovu člana 34 Zakona o manjinskim pravima i slobodama (Službeni list Republike Crne Gore., br. 031/06, 051/06, 038/07, „Službeni list Crne Gore., br. 002/11,008/11 i 031/17 i Pravilnika o obrascu i načinu vođenja evidencije savjeta (Službeni list Crne Gore., br 37/08 Ministarstvo je Rješenjem broj 01-023-201/18-2 od 26.02.2018. godine, u Evidenciju savjeta pod rednim brojem 17 upisalo Srpski nacionalni savjet Crne Gore.

Tokom 2019. godine Srpski nacionalni savjet Crne Gore je organizovao niz aktivnosti od kojih izdvajamo sljedeće:

Srpski nacionalni savjet organizovao je rad Srpske televizije, koja se može pratiti na kablovskim operaterima Eksta TV, M – tel i Telemax, koji predstavljaju cijeli prostor Crne Gore sa najvećim brojem korisnika kablovske televizije.

Srpski radio u 2019. godini, dobio je reputaciju jednog od najslušanijih radia u Crnoj Gori koji je svoju produkciju po podacima Agencije za elektronske medije Crne Gore obogatio najvećim brojem sadržaja. U prethodnom periodu Srpski radio pokrivao je područja opština Andrijevića, Berane, Bijelo Polje, Mojkovac, Kolašin, Nikšić, Plužine, Podgorica, Danilovgrad i gradske opštine Golubovci i Tuzi, Herceg Novi, Kotor, Tivat, Bar, Pljevlja i Žabljak , što znači da je gotovo cijeli prostor Crne Gore pokriven ovim značajnim srpskim medijem, koji je u prethodnom vremenu imao veoma važnu ulogu u pravovremenom i kvalitetnom informisanju srpskog naroda i građana Crne Gore.

Nastavljena je produkcija časopisa „Srpske novine” preko čijeg se sadržaja jasno prepoznaje koncepcija očuvanja srpskog identiteta u Crnoj Gori. Časopis „Srpske novine,, štampa se na kvalitetnom papiru u formatu 230 X 300 mm. U njemu se nalaze najznačajnije informacije iz Crne Gore, regiona i svijeta, intervjui, aktuelnosti, informacije iz politike, društva, ekonomije, kulture i sporta.

Srpske elektronske novine postale su jedan od najčitanijih elektronskih medija u Crnoj Gori. Svakodnevno opširno informišu o najvažnijim događajima u zemlji, okruženju i svijetu. Nova uređivačka koncepcija je proizvod iskustva uređivačkog tima i potreba korisnika. Portal „Srpske novine” obogaćen je sa više autorskih video zapisa, specijalnih i stalnih TV emisija, posebnih i specijalnih priloga. Takvim pristupom srpskim elektronskim novinama uvećana je čitanost za nekoliko puta.

Srpska književna zadruga u Crnoj Gori nastavila je sa svojim aktivnostima u okviru izdavačke djelatnosti i postala jedna od najproduktivnijih izdavačkih kuća na prostoru Crne Gore, što potvrđuju izuzetni rezultati na sajmovima i izložbama u zemlji i regionu. Na sajmu knjiga u Andrićgradu, u julu 2019. godine, Književna zadruga dobila je specijalnu nagradu za svoje izdavaštvo. Redosljed dobijenih nagrada pokazuje kvalitet i kontinuitet u radu ove izdavačke kuće, koja se od svog osnivanja 2006. godine, do sada objavila više od 320 knjiga i publikacija i dobila gotovo sve nagrade koje se dodjeljuju za književnost na srpskom govornom području.

Srpski nacionalni savjet i srpski informativno – kulturni klub „Sveti Sava” u vremenu 15. marta do 27. decembra 2019. godine, organizovali su održavanje Akademske tribine, gdje su najistaknutiji srpski intelektualci osvjetljavali suštinske probleme srpskog naroda u Crnoj Gori.

Srpski nacionalni savjet obilježio je najznačajnije datume nacionalnih praznika, koji su od izuzetne važnosti za očuvanje srpskog identiteta na prostoru Crne Gore.

Značajnu pomoć Srpski nacionalni savjet pružio je organizacijama i pojedincima koji se bave pitanjima očuvanja identiteta srpskog naroda u Crnoj Gori.

Pravnu zaštitu srpski nacionalni savjet obavlja pružanjem pravnih savjeta isključivo za povrede ljudskih prava i sloboda sa elementima diskriminacije angažovanjem advokatskih kancelarija o trošku Savjeta.

U 2019. godini, nastavljena je uspješna saradnja sa nacionalnim organizacijama iz regiona na očuvanju kulturnih i ekonomskih veza srpskog naroda.

Srpski nacionalni savjet je u 2019. godini, imao intezivnu aktivnost prema državnim institucijama kako Crne Gore tako i Republike Srbije. Predstavnici srpskog nacionalnog savjeta učestvovali su na brojnim manifestacijama u Crnoj Gori i Republici Srbiji pri čemu je pružena snažna podrška aktivnostima Srpskog nacionalnog savjeta dodjeljujući mu pomoć koja je omogućila opstanak srpskih medija i organizacija koje se bave zaštitom identiteta srpskog naroda u Crnoj Gori.

2.3. FOND ZA ZAŠTITU I OSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA

Skupština Crne Gore, radi podrške aktivnostima značajnim za očuvanje i razvoj nacionalnih, odnosno etničkih posebnosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i njihovih pripadnika u oblasti nacionalnog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta, osnovala je Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore.

U skladu sa Zakonom o manjinskim pravima i slobodama²⁷, Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, objavljuje javne konkurse radi podrške aktivnostima značajnim za očuvanje i razvoj nacionalnih, odnosno etničkih posebnosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i njihovih pripadnika u oblasti nacionalnog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta.

U 2019. godini Fond je dva puta raspisao javni konkurs.

Na prvi Javni konkurs, objavljen 12.04.2019. godine, pristiglo je ukupno 324 projektnih prijava, od kojih je 172 ispunilo uslove Javnog konkursa dok 152 nije ispunilo uslove Javnog konkursa.

Komisija za vrednovanje projekata je sa nedovoljnim brojem bodova ocijenila 73 projekta, a sa ukupnim iznosom od 565.967,81€ predložila finansijsku podršku za 99 projekta. Na osnovu ovog prijedloga Komisije, VD direktora Fonda je 20.06.2019.godine donio Odluku o I (prvoj) raspodjeli sredstava za finansiranje projekata za podršku aktivnostima iz člana 36 stav 1 Zakona o manjinskim pravima i slobodama za 2019.godinu.

Podržani projekti su:

Redni broj	Naziv projekta	Nosilac projekta	Broj bodova	Odobreni iznos
1.	Utemeljenost manjinskih naroda u Crnoj Gori	NVO "Građanska alijansa"	98	10.600,00 €
2.	Dokumentarni film – Savremena, multietnička Crna Gora	Nina Mijušković	96	5.800,00 €
3.	Moja zajednica, moji ljudi, moja kultura!	Ana Novaković	96	5.000,00 €
4.	Proslava 180 godina postojanja i rada Srpskog pjevačkog društva "Jedinstvo" Kotor 1839	Srpsko pjevačko društvo "Jedinstvo" Kotor – 1839	96	18.000,00 €
5.	Ujedinjeni u različitostima- kulturno umjetnički praznik	Nikolla Gjelijaj	95	6.100,00 €

²⁷ ("Službeni list Republike Crne Gore", br. 031/06, 051/06, 038/07, Službeni list Crne Gore", br. 002/11, 008/11, 031/17)

6.	Razvoj vjerskog turizma na primjeru srpskih srednjovjekovnih manastira pljevaljskog kraja	Miloš Ostojić	94	4.100,00 €
7.	Antologija bošnjačkih izvornih pjesama, očuvanje jezika i tradicionalnog identiteta	Almina Avdić	94	6.000,00 €
8.	Likovna kolonija Muslimana u prirodi	Darmin Ganić	94	3.800,00 €
9.	Džamije, mjesta duhovnog spajanja - monografija	Irfan Kačar	93	5.000,00 €
10.	Časopis „Glas Mrkojevića“	Alen Pelinković	92	11.200,00 €
11.	Podgorički susreti	NVU “Naš Most“	92	13.200,00 €
12.	Izložba umjetničkih fotografija „Bijelo Polje – priča u slikama“	Danilo Vuković	92	6.900,00 €
13.	Multinacionalni sajam suvenira i rukotvorina	Milo Dajković	92	5.000,00 €
14.	Kreativno tuško veče – “Tuzi 2019”	Mensura Krnić	92	5.000,00 €
15.	Festival sevdalinki – Kad srce zaigra	Selma Pecević	92	5.000,00 €
16.	Tražimo ono što nas spaja	Adis Kreponić	92	5.800,00 €
17.	Organizacija animatorskih programa na albanskom jeziku za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju u opštini Ulcinj „Centar otvorenog srca – Qendra me zemër të hapur“	Bilal Alaj	92	5.960,00 €
18.	Zajednički život i multietnički sklad u Crnoj Gori – Crna Gora primjer suživota na Balkanu	Srećko Pejović	91	5.000,00 €
19.	Upoznavanje mladih sa najznačajnim datumima u Crnoj Gori	Dženana Ramović	91	5.000,00€

20.	Teferidž 3	Sulejman Beća Kujević	91	5.000,00 €
21.	Edukacija mladih o kulturi i običajima Bošnjaka kroz dokumentarni film	NVO "Altruisti"	89	7.000,00 €
22.	Svi smo mi budućnost Crne Gore	Luka Lazarević	89	8.000,00 €
23.	Umrežavanje mladih svih nacionalnosti u Crnoj Gori	Periša Pavićević	89	6.800,00 €
24.	Afirmacija multikulturalizma, promocija duha tolerancije i interkulturalnog dijaloga	NVO „Centar za edukaciju djece i mladih - Rožaje“	89	5.000,00 €
25.	Film "Fundina"	Filip Rašović	89	4.000,00 €
26.	Afirmacija Bošnjaka u Crnoj Gori	NVO „Konkordija“	89	10.000,00 €
27.	Multikulturalno veče poezije i izložba suvenira uz etno-bazar u starom gradu	Mersida Beganović	89	5.000,00 €
28.	Përmbledhja me poezi „Valët“	Besmir Asllani	89	2.000,00 €
29.	VARREZAT NË ULQIN - Zona e brendshme e qytetit dhe rrethina e afërt (varrezat me mbishkrime arabo-osmane)	Ali Bardhi	89	4.000,00 €
30.	Prepoznaj i prihvati različitosti – multikulturalna Crna Gora	Vesna Cvijović	88	3.500,00 €
31.	Čuvanje tradicije suvenira koji su obelježili islam na području Crne Gore	Minela Guberinić	88	5.000,00 €
32.	Kulturno veče Muslimana u gradu Baru	Anela Kamberović	88	5.400,00 €
33.	Multikulturalnost u mojoj učionici	Milan Adžić	88	5.500,00 €
34.	Glas Boke – glazbeni festival amaterskih pjevača Boke kotorske	NVO "Hrvatska kulturna udruga"	88	3.500,00 €

35.	Knjiga „Vraneška legenda“, treće dopunjeno, dvojezično izdanje	Veselin Konjević	87	3.000,00 €
36.	Radio Dux - s vama i za vas	NVO Hrvatska krovna zajednica "Dux Croatorum" Radio Dux	87	18.500,00 €
37.	Istorija crnogorskih Bošnjaka	Suada Demić	87	5.000,00 €
38.	Zaboravljene džamije u Crnoj Gori - istraživanje	Sinančević Muamer	87	5.100,00 €
39.	Radionice romskog jezika za školski i predškolski uzrast	NVU "Integracija Roma"	87	6.500,00 €
40.	Etnološke i sakralne zbirke dobrote i portal	Hrvatsko kulturno društvo „Tomislav“	87	2.007,75 €
41.	Ulcinj kroz vjekove prvi dio (Ulqini ndër shekuj)	NVO "AD HOC"	87	8.000,00 €
42.	Bogatstvo različitosti	NVO „Dječiji grad“	86	3.000,00 €
43.	Portal/web sajt našdom.me	Dino Pepić	86	3.000,00 €
44.	Društveno politička biografija Bošnjaka u 21. vijeku	Rialda Spahić	85	5.000,00 €
45.	Djeca su čuvari bošnjačke kulture, tradicije i jezika	Safet Šahman	85	3.000,00 €
46.	Vdekja e fjalës	Hajredin Kovaçi	85	4.000,00 €
47.	Crna Gora i Rumunija (Crnogorsko-rumunske veze i odnosi od srednjeg vijeka do 1918. godine)	Peruca Munćan (Arhimandrit Longhin)	85	5.800,00 €
48.	Moj interkulturalni doprinos	Almedina Dodić	84	4.000,00 €
49.	Publikacija „Oživljavanje bošnjačkih kula na sjeveru Crne Gore“	Irma Jahović	84	6.000,00 €
50.	Monografija Malesije	Danijel Đokić	84	5.000,00 €
51.	Ciklus diskusija – Međuvjerski sklad za zdravo društvo	Stojanka Ražnatović	82	5.000,00 €
52.	Kroz kapiju muslimanske kulture	Ferida Kurpejović	82	6.000,00 €

53.	Lalić Zahid iz Plava i njegov etnografski muzej	Sanela Adrović	82	2.800,00 €
54.	Naši tragovi-Gjurmet tona	RTV „Mir & Teuta“ d.o.o- Televizija Teuta	82	11.155,00 €
55.	Promocija i podizanje svijesti o važnosti očuvanja bošnjačkih kula u Gusinju i Plavu	Čekić Enes	81	8.750,00 €
56.	Kulturno – istorijsko naslijeđe Bošnjaka Plava i Gusinja	Jasmin Redžepagić	81	8.700,00 €
57.	Kulturni identitet muslimanskih Albanaca u opštini Tuzi	Alen Islami	81	5.000,00 €
58.	Živjeti uz toleranciju - Upoznavanje mladih sa kulturnim različitostima manjina u Crnoj Gori	Danilo Konatar	81	7.000,00 €
59.	Zaboravljena muzička kutija	Adela Spahić	81	5.000,00 €
60.	Kulturna riznica Muslimana Crne Gore	Jasmin Hasanović	81	5.000,00 €
61.	e Liber – digitalna biblioteka naučne i kulturne baštine manjinskih naroda u Crnoj Gori	Jovan Muhadinović	81	4.000,00 €
62.	Istraživanje: Socijalna distanca prema Romima kod učenika osnovnih škola u Podgorici	Isnija Gaši	81	6.061,00 €
63.	Pokreni promjenu	NVU „Djeca Crne Gore“	81	6.142,00 €
64.	Lik i djelo eminentnih Bošnjakinja	Raifa Sijarić	80	5.100,00 €
65.	Memoari o Opštini Biševo 1918. – 1955. - istraživanje i publikovanje	Džibo Tahirović	80	3.000,00 €
66.	Statističko-demografsko istraživanje: Romi državljani Crne Gore izvan njenih granica – I faza	Udruženje Roma Crne Gore	80	22.150,00 €

67.	Muslimani u Crnoj Gori – istorija i baština	NVU „Forum Muslimana Rožaja“	79	4.100,00 €
68.	Islamski vjerski objekti u Crnoj Gori	Muharem Demirović	79	4.600,00 €
69.	Bošnjaci u kulturno-istorijskom kontekstu	Eldan Rastoder	79	4.500,00 €
70.	Princesha Albionë – tregime për fëmijë	Asllan Bisha	78	2.600,00 €
71.	Web-portali i krahinës së Plavës dhe Gucisë	Enver Hasangjekaj	78	5.500,00 €
72.	Muslimanske narodne nošnje u Crnoj Gori	Almir Murić	78	5.000,00 €
73.	Kampanja „Naše razlike - naše bogatstvo“	Stanka Mućalica	78	5.800,00 €
74.	Sajt za afirmaciju nacionalnih manjina i nacionalne ravnopravnosti u Tuzima	Edin Drešević	78	5.000,00 €
75.	Jezička ravnopravnost u Crnoj Gori	Zejnel Klimenta	77	3.000,00 €
76.	Koncerti tradicionalne srpske, makedonske i crnogorske muzike u izvedbi gudačkog kvarteta	Rajković Milena	77	6.900,00 €
77.	Upoznajmo Rome – napustimo predrasude	NVO „Za bolje sutra“	77	8.376,00 €
78.	„Stazama sudbine“ (Shtigjet e fatit) – roman	Edita Nimanbegović	75	5.075,00 €
79.	Zajedno smo jače	Hasani Jasmina	74	6.251,00 €
80.	Informativni Portal Roma i Egipćana	NVU „Info-Portal MNE“	72	3.500,00 €
81.	Obrazovanje Muslimana u Crnoj Gori	Mustafa Bektašević	72	3.120,00 €
82.	Upoznaj kulturu i tradiciju Roma u Crnoj Gori	NVO Romski kulturni centar	72	8.000,50 €
83.	Analiza primjene mjera afirmativne akcije u oblasti obrazovanja i zapošljavanja Roma u Crnoj Gori	Rade Mirković	72	6.500,00 €
84.	Studio shqip që të mos asimilohesh	Bora	71	3.000,00 €

85.	Botimi i librit "Mullini i Erës"	Gani Karamanaga	70	3.000,00 €
86.	Kurs opismenjavanja Romkinja	Milica Jeknić	67	6.999,56 €
87.	Turneu mbarëkombëtar në futboll për fëmijë u-15	Kadri Sinani	67	3.000,00 €
88.	Jezičke nedoumice u bosanskom jeziku kod Bošnjaka	Ismar Kuć	66	6.000,00 €
89.	Pozita politike dhe kushtetuese-juridike e shqiptarëve në mal të zi nëkuadër të Jugosllavisë (1945-1990)	Hajrullah Hajdari	65	4.500,00 €
90.	„Të lexojmë shqip" - Informimi në gjuhën shqipe i shqiptarëve në Mal të Zi dhe diasporë përmes faqes së internetit 2019	Valdet Kurti	64	3.120,00 €
91.	Afirmacija i unapređenje bošnjačke kulture kod mladih „Sehara kulturne baštine"	Jasminka Bećirović	62	3.000,00 €
92.	Analiza- Profesionalno izvještavanje medija u Crnoj Gori kao preduslov za afirmaciju nacionalnog identiteta Muslimana	Leon Bibezić	62	4.380,00 €
93.	Osobnosti kulturološkog identiteta Muslimana u Crnoj Gori	Murat Međedović	62	3.500,00 €
94.	Plavo-Gusinjski Posedak	Fahid Feratović	59	7.900,00 €
95.	Izložba slika i umjetničkih fotografija „Slike naše Podgorice“	Ivana Dukić	59	6.400,00 €
96.	Izrada brošura rožajskih vjerskih objekata i njihova promocija	Abas Dacić	59	3.500,00 €
97.	Bijelo Polje, grad posebnosti i različitosti	Boris Sošić	59	3.920,00 €

98.	Mir, tolerancija i međusobno poštovanje	Nihad Kurpejović	58	4.000,00 €
99.	Obala ljubavi (kulturne veze Splita i Tivta kroz doprinose autora)	Zoran Poleksić	52	2.000,00 €

Na drugi Javni konkurs, objavljen 17.10.2019. godine, pristiglo je ukupno 230 projektnih prijava, od kojih je 151 ispunila uslove Javnog konkursa dok 79 nije.

Komisija za vrednovanje projekata je sa nedovoljnim brojem bodova ocijenila 61 projekat, a sa ukupnim iznosom od 418.880,00 € predložila finansijsku podršku za 90 projekta. Na osnovu ovog prijedloga Komisije, VD direktora Fonda je 20.11.2019. godine donio Odluku o II (drugoj) raspodjeli sredstava za finansiranje projekata za podršku aktivnostima iz člana 36 stav 1 Zakona o manjinskim pravima i slobodama za 2019.godinu.

Podržani projekti su:

Redni broj	Naziv projekta	Nosilac projekta	Broj bodova	Odobreni iznos
1.	Bošnjačka antikvarnica	NVO Inicijativa za regionalni razvoj (IRR)	92	5.700,00 €
2.	Istorija i kultura vjerovanja albanaca kroz vjekove	Boin DOO	91	7.000,00 €
3.	Kreni pismo	NVO Zajednica Hrvata i prijatelja – Crna Gora	91	3.180,00 €
4.	Srpska tradicija u ruralnim područjima Bijelog Polja	Željko Đukić	90	3.640,00 €
5.	„Žena – Zaštitnica kulturne baštine jednog naroda	Enesa Pokrklíč	89	5.500,00 €
6.	Interkulturalni prikazi	NVO „UL Info“	88	6.825,00 €
7.	Razgovarajmo o nama	Elvedin Rujović	88	5.000,00 €
8.	Kako je u tuđim cipelama?	NVU „Kreativna građanska inicijativa“	88	6.000,00 €
9.	Tradicija nas spaja	Nevladino udruženje „Naš most“	87	13.000,00 €
10.	Proslava 8. aprila – Svjetski dan Roma 2020	NVO „Udruženje Roma Crne Gore“	87	12.000,00 €
11.	Odlivanje Bihora	NVO „Centar za kulturu – Bihor“	87	4.979,00 €

12.	Prepoznavanje Bošnjaka po svojim običajima i kulturi na teritoriji Podgorice i Tuzi	Mirela Muratović	87	5.000,00 €
13.	“Ulqini florini, portrete, in memorimae” 2	Ismet Karamanaga	86	2.500,00 €
14.	Priručnik o ljudskim i manjinskim pravima za mlade	Selim Bulić	86	7.280,00 €
15.	Stara Varoš simbol Podgorice koji nestaje- oživljavanje kulture i običaja Stare Varoši	Enisa Piranić	86	6.800,00 €
16.	Sve vrijednosti i bogatstva multikulturalizma u Crnoj Gori	Dragana Drobñjak	85	6.300,00 €
17.	Afirmacija i edukacija mladih o očuvanju nacionalne i etničke posebnosti manjina u Crnoj Gori	Marko Živković	85	5.400,00 €
18.	Zajedno od malih nogu	Sevdija Bećiragić	85	5.600,00 €
19.	Multikulturalna saradnja, očuvanje i duh tolerancije nekada i sada muslimana i drugih etničkih zajednica u Podgorici - stari duh Podgorice	Vesela Misković	84	5.900,00 €
20.	Običaji i kultura Bošnjaka Starog Bara	Jasmin Škrijelj	84	5.500,00 €
21.	Likovna monografija Ismeta Hadžića	Ismet Hadžić	83	3.600,00 €
22.	Podizanje svijesti romske populacije i jačanje ličnih kapaciteta u cilju bolje integracije u društvo.	Mirko Krunić	83	5.955,00 €
23.	Kalimera Poetike – Basri Çapriqi 2020	Shoqata e Artistëve dhe Intelektualëve “Art Club”	83	6.825,00 €
	Të drejtat e popujve pakicë në mal të zi dhe mekanizmat për	Kristjan Dukaj		

24.	mbrojtjen e tyre“- punim shkencor për botim në dy gjuhë (shqip dhe në gjuhën malazeze)		83	1.500,00 €
25.	Festival „Krilata Seošnica“ susreti pjesnika za djecu i mlade	NVO „Krilata Seošnica“ Rožaje	83	3.000,00 €
26.	Znanjem očuvajmo etničku posebnost Bošnjaka u Crnoj Gori	NVU „Udruženje za demokratski preobražaj“	82	4.000,00 €
27.	Očuvanje identiteta bihorskog kraja	Samir Agović	82	3.000,00 €
28.	Deset godina sa vama	NVO Hrvatska krovna zajednica „Dux Croatorum“ Radio Dux	82	13.100,00 €
29.	Baština	Udruženje "Almanah"	82	6.370,00 €
30.	Pejzažno - arhitektonske karakteristike srpske tradicionalne seoske kuće	Vaso Knežević	82	3.185,00 €
31.	Džamije i kulturno-istorijski spomenici bošnjačke kulture u Bijelom Polju	Adnan Ramović	81	2.500,00 €
32.	Kotorski pontifikal	Tanja Grabić	81	12.000,00 €
33.	Dijelimo život kao što dijelimo školsku klupu	Stevan Milićević	81	4.600,00 €
34.	Dijalog i tolerancija - ključ uspjeha	Ljema Husović	81	4.000,00 €
35.	Podsticanje interkulturalnosti i tolerancije kod mladih	NVU „Proevropska liga Crne Gore“	81	5.000,000 €
36.	Festival „Literatura ima žensko lice“	Rebeka Čilović	81	4.800,00 €
37.	Vажnost očuvanja Bošnjačkih kulturnih vrijednosti Plava	Alen Musić	80	7.000,00 €
38.	Promovisanje tradicije kulture i običaja Gornjeg Bihora	Mihrija Škrijelj	80	5.000,00 €
		NVO „Pravac“		

39.	Običaji, kultura i arhitektura Rožaja "Od kasabe do evropskog grada"		80	5.000,00 €
40.	Publikacija: "Značaj Barske nadbiskupije za nacionalni identitet Albanaca u Crnoj Gori"	NVU "Omladinski kulturni klub"	80	8.000,00 €
41.	Bošnjački plavogusinski informativni portal	Bejto Šahmanović	80	7.500,00 €
42.	Multikulturalna širina moga kraja	Behlulj Popović	79	3.185,00 €
43.	Botimi i katër librave : A. Libri me tregime Ulqinication – Jaho Kollari B. Libri me poezi Ulli mbe det – Nexhat Halimi C. Drama :Mbrojtja e Ulqinit Ulliri - Libri me poezi nga Konkursi i poezis 2018	Gazmend Çitaku	79	3.000,00 €
44.	Časopis "Srpske novine"	Konferencija srpskih nacionalnih organizacija iz zemalja regiona	79	3.600,00 €
45.	Samostalna izložba Muslimanske slikarke Aide Kaltak	Aida Kaltak	79	2.875,00 €
46.	Jednake šanse	Željko Kalezić	79	5.600,00 €
47.	Položaj i problemi mladih Roma	Nina Pejović	79	5.000,00 €
48.	Video serijal – Da se ne zaboravi	Andjelika Ivanova	79	4.450,00 €
49.	Vjerski identitet Bošnjaka Crne Gore	Muhamed Ramović	79	4.000,00 €
50.	Susreti Folklornih Ansambala, Rožaje 2020	NVO Fondacija „Narodno blago Biserje“ Rožaje	78	4.550,00 €
51.	Istraživanje poštovanja manjinskih prava u Crnoj Gori	Marica Novosel	78	6.300,00 €

52.	Monitoring ljudskih prava Roma u Crnoj Gori	Milena Četković	78	5.000,00 €
53.	Pravo na jednakost nacionalnih manjina u praksi Ustavnog suda Crne Gore	Ilija Vukčević	78	5.000,00 €
54.	Istraživanje etničke distance na sjeveru Crne Gore	Amer Murić	77	4.000,00 €
55.	Deputetët shqiptarë dhe zgjedhjet parlamentare në malin e zi në periudhën e pluralizmit 1990-2016 (Monografi informative-dokumentuese)	Gjekë Gjonaj	77	2.500,00 €
56.	Muslimani između tradicije i moderniteta u Crnoj Gori	Damir Bektašević	77	3.040,00 €
57.	Svi smo mi jedinstvo Jadrana	Marija Roganović	77	5.500,00 €
58.	„Nasljeđujemo to načelo što daše nama djedovi“ – kazališna predstava amaterskog kazališta HNV-a	Dijana Milošević	76	4.495,00 €
59.	Osmanska Podgorica u britanskoj arhivskoj štampi 1860 – 1879. godine	Mehmed Đečević	76	6.066,00 €
60.	Prava žena Muslimanki nekada i danas u Crnoj Gori	Adela Zejnilović	76	2.820,00 €
61.	U znanju je tolerancija	Milorad Marković	76	5.200,00 €
62.	Tradicionalna jela Bošnjačke kuhinje	Dženita Suljević	76	2.000,00 €
63.	Stop međunacionalnim tenzijama - Doprinos toleranciji, poštovanju i razumijevanju	Nedžmija Lukač	76	2.500,00 €
64.	Štampanje i izdavanje knjige „Cvijet i prah“	Rasim Gutić	75	2.000,00 €

65.	Doprinis nacionalnih manjina obnavljanju nezavisnosti Crne Gore – publikacija	Petar Cimeša	75	3.000,00 €
66.	Kolor monografija „Šetnja kroz kulturnu baštinu okoline Rožaja“	Halil Markišić	73	2.000,00 €
67.	Hoćemo da upoznamo jedne s drugima	Slavica Marić	73	5.800,00 €
68.	Trashëgimia kulturore dhe identiteti si potenciale të favorshme zhvillimore	Elez Osmanoviq	72	3.185,00 €
69.	Časopis za kulturu, nauku i društvena pitanja „Malesia“, br.14	Udruženje za kulturu i društvena pitanja „Malesia“	71	3.185,00 €
70.	Žene mogu – podrška zapošljavanju žena pripadnica manjinskih naroda	Snežana Dajković	71	6.000,00 €
71.	Sapere aude - Trajnim për të rinjtë që kanë guxim të jenë të mençur	Adriana Hoxha	71	3.200,00 €
72.	Manifestimi Tradicional Kulturor „Ora e maleve 2019“- Rozhajë - edicioni i XI (njëmbëdhjetë)	Ali Daci	69	3.185,00 €
73.	Projekat izdavanja i štampa knjige “Ekonomija u Islamu”	Jasmin Spahić	66	2.050,00 €
74.	Mbledhja dhe promovimi i eksponateve	Asdren Celaj	64	2.000,00 €
75.	Rožaje mog djetinjstva - monografija	Ahmet Ademagić	63	3.000,00 €
76.	Botimi i librit „Identiteti përballë nënshtrimit”	Qani Osmani	63	2.500,00 €
77.	Časopis „Muslimanski Avaz“	NVU „Forum Muslimana Bijelo Polje“	62	5.395,00 €
78.	Dokumentarni film "Moje zрно sreće"	Lorena Vukčević	61	4.860,00 €
79.	Arhivska dokumenta (1919-1941) o Islamskoj zajednici u Rožajama	Osman Kurpejović	61	2.000,00 €
	To je ono što nas spaja	Kevin Mrkulić	60	2.400,00 €

80.				
81.	Prepoznajmo talenat mladih ljudi	Ervin Latić	60	5.500,00 €
82.	Očuvanje vjekovne tradicije i običaja Muslimana u Rožajama	Nusret Ganic	59	2.900,00 €
83.	Libri „Shqiptarët dhe pluralizmi në mal të zi 1990-2015“	Nail Draga	58	2.000,00 €
84.	CD sa albanskim izvornim pjesmama i instrumentalima	Samir Bećaj	57	2.500,00 €
85.	Hajmo u kolo zajedno	Dragana Sekulović	57	4.500,00 €
86.	Internet portal - Bosnjaci.me	NVO „Edukativni centar“	56	5.000,00 €
87.	Vrijednosti bošnjačke kulture	Erdan Kuć	55	4.000,00 €
88.	Suveniri Rožaja	NVO „Zdrav život“ Rožaje	54	2.500,00 €
89.	Incizimi dhe anranzhimi i albumit per Talenten „Defina Novaj“	Gjyka Novaj	54	1.500,00 €
90.	Institucija Islamske Zajednice u Crnoj Gori kao simbol očuvanja vjerskog identiteta svih Muslimana u Crnoj Gori	Amil Halilović	52	3.000,00 €

Dakle, u 2019. godini Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava je raspisao dva javna konkursa na koji je prispjelo ukupno 554 projektne prijave. Zbog neispunjavanja uslova javnog konkursa Komisija za vrednovanje je odbila 231 projekat, a sa nedovoljnim brojem bodova je ocijenila 134 projekta. Sa ukupnim iznosom od 984.847,81€ Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava je u 2019. godini podržao 189 projekata iz oblasti očuvanja i razvoja nacionalnih, odnosno etničkih posebnosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i njihovih pripadnika u oblasti nacionalnog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta.

2.4.CENTAR ZA OČUVANJE I RAZVOJ KULTURE MANJINA CRNE GORE (CEKUM)

Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina je ustanova koju je osnovala Vlada Crne Gore (sl. list RCG br. 38/1, 27/07 od 17.05.2009 g) sa ciljem unapređenja manjinskih prava u oblasti kulture i afirmacije multikulturalizma kao jedne od temeljnih vrijednosti savremene Crne Gore. Promovisanje, podsticanje, čuvanje i razvoj kulture manjina Centar realizuje organizovanjem raznih manifestacija, okruglih stolova, radionica, prezentacija.

Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore je u 2019. godini nastavio da realizuje muzičke, likovne, filmske i književne programme I putem svojih programa promovise multikulturalizam, suživot i kulturne raznolikosti koje posjeduje Crna Gora. Jedan od najbitnijih segmenata programskih aktivnosti su promocija, zaštita, unapređenje kulturnog stvaralaštva manjinskih naroda u Crnoj Gori, čije se kulturne vrijednosti ogledaju u slobodnom promovisanju na svoj način i kroz svoje jezičke specifičnosti.

Predstavljajući kulturu manjinskih naroda Crne Gore na nivo koji plijeni pažnju kako domaće tako i strane javnosti, potvrđuje činjenica da smo prikazali da je kultura univerzalna vrijednost koja spaja ljude. Takođe smo uspjeli da izgrađujemo svijest o značaju naslijeđenog kulturnog blaga i njegove uloge u savremenim dešavanjima a opet vodeći računa da realizujući sve ovo uvijek i na prvom mjestu štitimo ljudska prava svakog pojedinca i pravo na kulturni identitet, pravo na učešće u kulturnom životu, pravo na kulturno naslijeđe.

Svjesni činjenice da kao institucija moramo čuvati sve slojeve naše tradicije kako bi učinili upotpunijim svoj dalji put i misiju Centra poštujući identitet na taj način kulturno stvaralaštvo manjinskih naroda koji obogaćuju kulturnu raznolikosti u Crnoj Gori, u cilju smanjenja predrasuda i stereotipa, i podizanja svijesti kulturnog identiteta, kulturne slobode i prava čovjeka a u cilju smanjivanja etničke distance i boljeg upoznavanja kulture jednih drugih.

Najznačajnije aktivnosti CEKUM -a tokom 2019.godine su:

U kooperaciji sa RTCG snimio i izdao Dokumentarni film “ Slikarstvo kao trajna ljubav” o Hazbu Nuhanoviću. Film govori o životu i djelu slikara koji je po svojoj specifičnosti i svojim umjetničkim radom obilježio jedno vrijeme. Tokom 2019. godine Cekum je u kooperaciji sa RTCG realizovao dokumentarni film o Andriji Zmajeviću (1624 – 1694) “ Pjesni plemenite” o baroknom piscu iz Perasta, jedan od najobrazovanijih ljudi svoga doba u Boki Kotorskoj.

Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore organizovao je četvrti internacionalni festival klapa Crna Gora 2019 “ A CAPPELLA MONTENEGRO” u Velikoj sali KIC-a “ Budo Tomović”u Podgorici na koji su čestvovala klape iz Crne Gore, Hrvatske i Kosova .

Cilj ovog programa je ukazivanje na klapsko pjevanje koje se u Crnoj Gori njeguje i aktivan je veliki broj klapa kako na primorju tako i u ostalim djelovima Crne Gore.

Povodom 20 godina postojanja klavirskog Dua Muratagić (Ana i Ida Muratagić), Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore organizovao je Solistički koncert. Duo se pred prepunom salom publike predstavio bogatim programom: Klement Slavicky – Svita Ballad, Games, A sad lullaby, Brigand’s dance, Francis Poulenc – Sonata, Prelude, Rustique, Final; Francesco di Fiore – Manhattan Suite, 7am, Fifth

Avenue, Looking down from the top floor, 5pm, Times Square; Astor Piazzolla – History of tango, Cafe 1930, Nighthclub 1960; Bruno Vlahek – Variations on a Croation folk theme.

Klavirski duo Muratagić je osnovan 1998.godine. Tokom školovanja učestvovala su na brojnim takmičenjima u zemlji i regionu, kako solo tako i u duu i osvajale su mnogobrojne nagrade.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, u saradnji sa Centrom za očuvanje i razvoj kulture manjina i Romskim savjetom, obilježio je 8. april – Svjetski dan Roma događajem pod nazivom „Rušimo predrasude“ u Velikoj sali KIC-a Budo Tomović. Događaj je otvorio ministar za ljudska i manjinska prava Mehmed Zenka, šef Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori Aivo Orav i Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Šučko Baković. Na događaju je prisustvovao veliki broj predstavnika institucija, međunarodnih i NVO organizacija i medija. Program je počeo dječijom predstavom „Da sam neko ko vlada planetom – kratka priča o ljudskim pravima“, glumaca Radojice Stankovića (Šante Pante), Događaj je pratio muzički bend i romsko folklorno društvo.

Na poziv Crnogorske zajednice u R. Sjevernoj Makedoniji a povodom proslave Dana nezavisnosti Crne Gore, 18.05.2019. godine u Mladinskiom kulturnom centru u Skoplju, Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore održao je muzičko poetski program “ Art mix Montenegro. Cekum se predstavio sa jednim od svojih najpopularnijih programa: proslavljeni crnogorski glumac Slobodan Marunović , a u muzičkom dijelu programa učestvovali su: Duo Classico“, koji čine violinistkinja Dina Desančić i harmonikaš Safet Drljan, ženska vokalna grupa „Veselice“ i proslavljeni izvođač Šukrija Žuti Serhatlić sa svojim orkestrom. Cekum je ovaj program organizovao u saradnji sa Crnogorskom zajednicom u republici Sjevernoj Makedoniji.

Izašla je prva knjiga iz započete Edicije „Mostovi „Bihorci“ Ćamila Sijarića ,koju je izdao Centar kao suizdavač sa Javnom Ustanovom Nacionalna biblioteka Crne Gore „Đurđe Crnojević“. Cilj ove saradnje je da zajednički kroz međusobnu saradnju doprinesu obogaćivanju izdavačke produkcije u Crnoj Gori, kao i afirmaciji multikulturnih, odnosno vrijednosti manjinskih naroda u Crnoj Gori. U ediciji će biti predstavljeni pisci manjinskih naroda Crne Gore. Urednici knjige su: Dr Derviš Selhanović i Bogić Rakočević, lektura i korektura Jelena Trebješanin, grafičko oblikovanje Adela Zejniliović.

CEKUM²⁸ na 5. izdanju internacionalnog Sajma knjiga predstavio je svoja izdanjakoja broji 24 knjiga, i časopis za kulturu, nauku i umjetnost KOD koji broji XV izdanja, kao i prvu knjigu iz Edicije Mostovi “Bihorci“ Ćamila Sijarića. Na štandu Cekuma nalazila su se izdanja svih naroda koji žive u Crnoj Gori i na svim jezicim koji se ovdje govore. Ovogodišnji internacionalni Sajam knjiga održan je od 1. do 5. oktobra, u organizaciji Sekretarijata za kulturu glavnog Grada Podgorica sa partnerima Ministarstvom kulture, Ministarstvom prosvjete

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u saradnji sa Ministarstvom prosvjete i Centrom za očuvanje i razvoj kulture manjina, povodom Svjetskog dana romskog jezika 5.novembra 2019. godine organizovali su regionalnu konferenciju,„Romski jezik u obrazovanju" na kojoj je prezentovan program za uvođenje romskog jezika u obrazovni sistem Crne Gore, dok su iskustva svojih država prezentovali predstavnici iz zemalja regiona: Dr Jožek Horvat, Prof.dr. Ljatif Demir, Dalibor Nakić, Dervo Sejdić, Indira Jašari, Emiliano Aliu i Elvis Mehmeti.

---

²⁸ Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore

U gradskoj biblioteci “Marin Barleti” u Skadru, Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore organizovao je promociju knjige “I da si ljubav! Dhe dashuri qoftsh! “. Ovaj Kulturni događaj je nastavak saradnje između CEKUM-a i kulturnih institucija Skadra, gdje je CEKUM već organizovao nekoliko kulturnih aktivnosti. Veliko interesovanje je vladalo od strane pisaca toga grada i medija koji su sa velikim interesovanjem propratili promociju.

Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore u saradnji sa galerijom Veliša Leković iz Bara, organizovao je samostalnu izložbu akademskog slikara Mehmeda Suljevića „Nova realnost“ 13.12.2019. godine. Mehmed Meša Suljević, rođen je 1957 godine u Bijelom Polju. Profesor je likovne umjetnosti u JU Gimnazija “Miloje Dobrišinović” u Bijelom Polju. Dobitnik je više nagrada i za likovna ostvarenja. Učestvovao je na brojnim likovnim kolonijama i simpozijumima u CG i inostranstvu. Izlagao je više puta samostalno i kolektivno.

Centar za očuvanje i razvoj kulture manjinskih naroda Crne Goreu saradnji sa Sekretarijatom za kulturu, sport i mlade Prijestonice Cetinje, u cilju promocije i afirmacije multikulturalizma modernog crnogorskog demokratskog društva, kao jedne od temeljnih vrijednosti današnje Crne Gore organizovao je poetsko-muzički program “Art mix Montenegro”, program koji je u jednom segmentu predstavio savremenu i tradicionalnu muziku a uz poeziju poznatih crnogorskih pjesnika upotpunio ovaj program za koji je vladalo veliko interesovanje. CEKUM je pokušao da se odazove svakom pozivu i u skoro svakom gradu u Crnoj Gori održi koncert. Kako je vladalo veliko interesovanje publike i medija u saradnji sa lokalnim Centrima za kulturu koncert je uspješno realizovan u sledećim gradovima i mjestima:

Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore je organizovao koncert “Art mix Montenegro” u Podgorici, Beranama, Petnjici, Plužininama, Tuzima, Kotoru, Rožajama, Gusinju, Pljevljima, Golubovcima, u Sali Crvena komuna i Domu za stare u Risnu. Svi koncerti su imali dobru posjećenost i medijski su praćeni od strane lokalnih medija.

3. OBLAST ZAŠTITE PRAVA

3.1 ZABRANA I ZAŠTITA OD DISKRIMINACIJE

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava kontinuirano realizuje medijsku kampanju o zabrani diskriminacije i afirmaciji antidiskriminatornog ponašanja. Kao i prethodnih godina, i ove godine realizovana je kampanja pod sloganom „Svi zajedno za jednakost“ na crnogorskom i albanskom jeziku.

Kampanja je imala za cilj podizanje nivoa svijesti opšte populacije prema diskriminaciji, stvaranje tolerantnog okruženja i senzibilisanja javnosti posebno prema najranjivijim društvenim grupama (osobama sa invaliditetom, LGBTI populaciji, Romima, diskriminaciji žena i djece) i obuhvatila je: emitovanje TV-spota na nacionalnoj (RTCG) i na jednoj lokalnoj TV stanici (TV Nikšić); emitovanje radijskog džingla na radiju Crne Gore i na četiri lokalne radio stanice u Bijelom Polju, Ulcinju, Kotoru i Nikšiću; objavljivanje oglasa u dnevnoj štampi kojima se promoviše zaštita od diskriminacije, jednakost, tolerancija i ravnopravnost; insertaciju flajera sa antidiskriminacionim sadržajem koji se štampaju i na Brajovom pismu i distribuiraju kroz tiraž dvije dnevne novine; oglašavanje sadržaja kampanje putem mreže bilborda (20 bilborda na najfrekventnijim saobraćajnicama u svim djelovima Crne Gore).

Kroz sistem edukacija prema utvrđenom "Nastavnom planu za edukaciju državnih službenika, nosioca pravosudnih funkcija i zaposlenih u drugim organima, organizacijama i institucijama koji dolaze u kontakt sa slučajevima diskriminacije" – (Edukacije o antidiskriminacionom zakonodavstvu i praksi) koje već osam godina zaredom realizuje Ministarstvo za ljudska i manjinska prava polaznicima se prezentuje cjelokupni pravni režim zabrane diskriminacije, a obuka obuhvata i posebne oblike diskriminacije, između ostalih i zabranu diskriminacije po osnovu rase, nacionalne i etničke pripadnosti. Osmi ciklus edukacija pohađale su kontakt-osobe u lokalnim samoupravama koje saraduju sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava na pitanjima sprovođenja politika zaštite ranjivih grupa, na lokalnom nivou.

Odredbom člana 5 Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti²⁹, koji je u primjeni od početka aprila 2019.godine, propisano je, da je zabranjena diskriminacija osuđenog kome je izrečena kazna zatvora, kazna zatvora od četrdeset godina, novčana kazne i mjera bezbjednosti, po osnovu rase, boje kože, nacionalne pripadnosti, društvenog ili etničkog porijekla, veze sa nekim manjinskim narodom ili manjinskom nacionalnom zajednicom, jezika, vjere ili uvjerenja, političkog ili drugog mišljenja, pola, rodnog identiteta, seksualne orijentacije, zdravstvenog stanja, invaliditeta, starosne dobi, imovnog stanja, bračnog ili porodičnog stanja, pripadnosti grupi ili pretpostavci o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji, kao i po osnovu drugih ličnih svojstava.

U skladu sa navedenom odredbom zakona, te u skladu sa Ustavom Crne Gore, potvrđenim međunarodnim ugovorima i opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija sva lica lišena slobode su jednako i ravnopravno tretirana, bez obzira na vjersku, nacionalnu i drugu pripadnost, što isključuje diskriminaciju po bilo kom osnovu.

To dalje znači, da lica lišena slobode u Upravi bilo da se radi o zatvorenicima ili pritvorenim licima, a koji su pripadnici manjina i manjinskih zajednica, ostvaruju ista prava i imaju iste obaveze kao lica lišena slobode koja nijesu pripadnici manjima i manjinskih zajednica npr.(pravo na pritužbu radi zaštite prava i interesa starješini Uprave ili Instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda preko sandučića za pritužbe koji su postavljeni u svim organizacionim jedinicama ZIKS-a, smještaj u prostorijama sa licima lišenim slobode koji nijesu pripadnici manjima i manjinskih zajednica, pravo na zdravstvenu zaštitu, radno angažovanje i naknade za rad, pogodnosti kada su u pitanju zatvorenici, stručna obuka i obrazovanje, pravo na posjete, sportske, rekreativne i kulturne aktivnosti, kontakt sa spoljnim svijetom-dopisivanje, korišćenje telefona, posjedovanje vjerske literatutre, vršenje vjerskih obreda,...itd).

Prilikom prijema na izdržavanje kazne zatvora ili izvršavanje mjere pritvora, lica lišena slobode se upoznaju sa njihovim pravima i obavezama na jeziku koji razumiju i omogućava im se uvid u Pravilnik o kućnom redu u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija³⁰ i Pravilnikom o bližem načinu izvršavanja pritvora³¹, kojim su regulisana njihova prava i obaveze. Navedeni pravilnici prevedeni su na albanski i engleski jezik i učinjeni dostupnim licima lišenih slobode kojima crnogorski jezik nije poznat. Takođe, svim licima lišenim slobode dozvoljena je upotreba svog jezika posredstvom tumača.

---

²⁹ („Službeni list CG”, broj 36/15)

³⁰ („Službeni list Crne Gore”, br. 032/16)

³¹ („Službeni list Crne Gore”, br. 032/2006)

Po dolasku na izdržavanje kazne zatvora sva lica lišena slobode popunjavaju anketni listić koji sadrži spisak namirnica, i na taj način odlučuju o tome koje namirnice žele da konzumiraju u zavisnosti od vjerskih i kulturnih potreba i starosne dobi. Nadležnom Odsjeku zaduženom za ishranu lica lišenih slobode u UIKS-u³², dostavljaju se popunjeni anketni listići, o čemu se vodi evidencija.

Tako se pripadnicima islamske vjeroispovijesti dijeli posebna ishrana-halal ishrana koja se priprema korišćenjem odgovarajućih namirnica, odvojeno od ishrane pripadnika drugih vjeroispovijesti. Svakodnevno je oko 30% pripremljene hrane namijenjeno pripadnicima islamske vjeroispovijesti. Nova zatvorska kuhinja u UIKS-u koja je u funkciji od 2016.godine, ispunjava sve tražene standarde kako HACCP³³ tako i Halal.

Osuđena lica imaju pravo na vjerski život i kontakte sa predstavnicima vjerskih zajednica u skladu sa Pravilnikom o kućnom redu u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija i na svaki zahtjev u vezi posta, odgovoreno je pozitivno u skladu sa njihovom religijom, kulturnim i običajnim potrebama. Osuđenim licima pripadnicima manjina i manjinskih zajednica omogućeno je ostvarivanje prava na vjerski život u punom obimu, na svaki zahtjev, bilo pojedinačan ili kolektivan, odgovoreno je pozitivno, u posebnoj prostoriji namijenjenoj za tu svrhu. U cilju ostvarivanja pravanavjerski životosuđenih lica, UIKS neposredno saraduje sa vjerskim zajednicama. Osuđenom licu je dozvoljeno da prima i posjeduje vjersku literaturu. Od strane islamske zajednice u Crnoj Gori u 2019. godini, Zatvoru Bijelo Polje donirane su 52 knjige vjerske literature.

Shodno strateškoj mjeri (2017-2021) za izgradnju multifunkcionalnog objekta koji će između ostalog sadržati i prostorije za vjerske aktivnosti u izvještajnoj godini izvršen je izbor projektanta za izradu Glavnog projekta i započela izrada projekta.

U toku 2019. godine organizovane su radionice opismenjavanja zatvorenika u kojima je učestvovalo 10 zatvorenika. Od ukupnog broja zatvorenika koji su pohađali radionice opismenjavanja 8 zatvorenika i to 3 maloljetnika i 5 punoljetnih lica bili su pripadnici manjinskih naroda-Romi.

U okviru sporazuma o saradnji sa NVO „HELP“ od 15.03.2019. godine sprovedene su stručne obuke zatvorenika za poslove pomoćnog kuvara, kao i za poslove plasteničke proizvodnje. Od ukupno 10 polaznika koji su dobili sertifikate, 2 su bila muslimanske vjeroispovijesti, i to 1 pomoćni kuvar i 1 za plasteničku proizvodnju.

U okviru grupnih psihosocijalnih podrški zatvorenicima kojima je od strane nadležnog suda izrečena mjera bezbjednosti obaveznog liječenja narkomana, kao i onima kojima ova mjera nije izrečena, a primjećeno je da imaju problema sa bolestima zavisnosti, a koji program tretmana su vodili službenici UIKS-a Odsjeka za tretman i ljekar specijalista narkolog, od ukupno 10 zatvorenika, 4 zatvorenika su bila pripadnici nacionalnih manjina i to: 2 roma i 2 muslimana. Službenici Odsjeka za tretman su sprovodili i posebne programe tretmana za zatvorenike, kao što je program „upravljanja ljutnjom“ kojem su prisustvovala dva pripadnika romske populacije.

---

³² Ustanova za izvršavanje krivičnih sankcija

³³ eng. HAZARD ANALYSIS CRITICAL CONTROL POINTS

U okviru projekta „Partnerstvo ka reintegraciji“ koji je realizovan u 2019.godini, a koji su sprovodile nevladine organizacije, za projekte čiji je cilj unapređenje uslova za rehabilitaciju i reintegraciju lica lišenih slobode, unapređenje sistema zdravstvene zaštite pritvorenih i zatvorenih lica, kao i dalji razvoj sistema alternativnih sankcija, svim osuđenim licima bili pripadnici nacionalnih manjina ili većinskih naroda, bilo je omogućeno učešće u raznim programima u zavisnosti od njihove zainteresovanosti.

NVO Umjetnost življenja sprovodila je radionice na kojima se savladavaju tehnike relaksacije i disanja.

NVO Gradjanska alijansa je održala radionice sa zatvornicima kojima je kratak vremenski period ostao do isteka kazne, a koje se odnose na traženja zaposlenja. NVO Juventas sprovodila je radionice psihosocijalne podrške sa zavisnicima, edukativne radionice na temu o polnopenosivim bolestima i radionice krojačkog zanata u ženskom odjeljenju. Od svih zatvorenica koje su se nalazile na izdržavanju kazne zatvora u ženskom odjeljenju 1 zatvorenica prošla je radionicu krojačkog zanata, a koja je pripadnica muslimanske vjeroispovijesti.

NVO Udruženje starih zanata i vještina i njegovanje nematerijalne baštine NIT“(program-„*Kreativne radionice-„Nit*“) organizovala je obuke za usvajanje vještina starih zanata u ženskom odjeljenju i odjeljenju za maloljetnike, na kojim radionicama su rađene rukotvorine:pletenje, dekupaž, izrada suvenira i sve zatvorenice i maloljetnici su učestvovali u radionicama i iskazali zadovoljstvo ovom aktivnošću kao vidom okupacione terapije i razvijanjem kreativnosti.

NVO Identitet je organizovala sprovođenje edukativnih i kreativnih radionica, književna, likovna i scenska, a u završnoj fazi projekta realizovana je izložba personalnog izraza u okviru UIKS-a, te je od ukupno 7 zatvorenika koji su imala likovnu izložbu 1 zatvorenik bio pripadnik muslimanske vjeroispovijesti.

3.2. OBRAZOVANJE

Prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u pogledu obrazovanja uređena su Ustavom Crne Gore, Zakonom o manjinskim pravima i slobodama, Opštim zakonom o obrazovanju i vaspitanju, i drugim zakonima iz oblasti obrazovanja i vaspitanja.

Promovisanje međusobnog razumijevanja i tolerancije ogleda se u koncipiranju obaveznih i izbornih predmeta. Naime, znanja i vještine u oblasti ljudskih prava i vrijednosti interkulturalizma učenici stiču u okviru obaveznih i izbornih predmeta.

Takođe, školama je data obaveza da u okviru otvorenog kurikulumu uključe 20 % nastavnih sadržaja koji će kreirati nastavnici, roditelji i škole u saradnji sa lokalnom zajednicom što značajno doprinosi ostvarivanju prava na izučavanje specifičnosti jezika, kulture, istorije i drugih posebnosti manjinskih naroda, odnosno sredine u kojoj škola radi.

Neke od najznačajnijih aktivnosti u 2019. godini su sljedeće:

Na inicijativu Ministarstva prosvjete realizovane su četiri jednodnevne obuke na temu integrativna nastava, u okviru koje su realizovane i teme koje se tiču realizacije 20% otvorenog dijela kurikulumu. Dvije obuke, za oko 60 nastavnika/ca realizovane su u U OŠ “Mahmut Lekić” u Tuzima;

Dodijeljene su stipendije studentima koji se obrazuju za deficitarna zanimanja za nastavu na albanskom jeziku.

Dvojezična nastava na crnogorskom i albanskom jeziku, organizuje se na nivoima Predškolskog obrazovanja: Dječji vrtić u Plavu, Dječji vrtić „Đina Vrbica“ u Tuzi i Dječji vrtić „Solidarnost“ u Ulcinju, Osnovnog obrazovanja: U Ulcinju - OŠ „Maršal Tito“, OŠ „Marko Nucleović“ i OŠ „Boško Strugar“; U Tuzi – OŠ „Mahmut Lekić“; U Plavu - OŠ „Hajro Šahmanović“ i OŠ „Džafer Nikočević“, u Gusinje, Srednjeg obrazovanja: Tuzi – Gimnazija „25 maj“, Ulcinj - srednja mješovita škola „Bratstvo jedinstvo“, i u Plavu – Srednja mješovita škola „Bećo Bašić“ i Muzičke škole: U Ulcinju – Osnovna muzička škola i – Područno odjeljenje osnovne muzičke škole „Vasa Pavić“ u Tuzima.

Nastava na albanskom jeziku odvija se u 6 osnovnih škola: OŠ „Đerđ Kastrioti Skenderbeg“ u Baru; OŠ „29 novembar“, OŠ „Jedinstvo“ i OŠ „Đerđ Kastrioti Skenderbeg“ u Tuzima; OŠ „Bedri Elezaga“ u Ulcinju, i OŠ „Daciće“ u Rožajama.

Na albanskom jeziku se realizuje nastava u Privatnoj gimnaziji „Drita“ u Ulcinju dok u Podgorici postoji Studijski program za učitelje na Albanskom jeziku. U ovoj Akademskoj godini 2019/20 upisano je 8 studenata program za učitelje na albanskom jeziku.

Dodijeljene su 5 stipendije studentima koji se obrazuju za deficitarna zanimanja za nastavu na albanskom jeziku

Na inicijativu Ministarstva prosvjete realizovane su četiri jednodnevne obuke na temu integrativna nastava, u okviru koje su realizovane i teme koje se tiču realizacije 20% otvorenog dijela kurikuluma.

Dvije obuke, za oko 60 nastavnika/ca realizovane su u OŠ „Mahmut Lekić“ u Tuzima, a preostale dvije za 50 nastavnika/ca u OS „Maršal Tito“ u Ulcinju. Takođe, školama je data obaveza da u okviru otvorenog kurikuluma uključe 20 % nastavnih sadržaja koji će kreirati nastavnici, roditelji i škole u saradnji sa lokalnom zajednicom što značajno doprinosi ostvarivanju prava na izučavanje specifičnosti jezika, kulture, istorije i drugih posebnosti manjinskih naroda, odnosno sredine u kojoj škola radi.

U osnovnim i srednjim školama (mješovitim i gimnazijama), postoji međupredmetna oblast u predmetnim programima Obrazovanje o ljudskim pravima.

Učenici su se upoznali sa principima socijalnog, građanskog, multikulturalnog i mirovnog obrazovanja, upoznali su koncepte kao što je demokratija, status građanina i međunarodne deklaracije, kako se u grupi obezbjeđuje ravnopravnost i bori protiv diskriminacije i sl.

U srednjim školama većinom su edukovane stručne službe ranijih godina. Obavljaju se povremene konsultacije, a stručne službe sprovode aktivnosti po potrebi na bazi ranije donešenih Smjernica. Stručne službe su jezgro u kome su srednjoškolci najviše upućeni na prihvatanje LGBT osoba.

NVO Asocijacija Spektra, u partnerstvu sa NVO Pedagoški centar i u saradnji sa Ministarstvom prosvjete i Zavodom za školstvo, realizovala je projekat Akcija za transformaciju škola.

Ovo istraživanje je prvo istraživanje o diskriminaciji transrodnih učenika u obrazovnom sistemu Crne Gore, te se bavilo ispitivanjem stavova srednjoškolaca o rodnim i polnim različitostima u 5 crnogorskih opština

(Podgorici, Kolašinu, Mojkovcu, Kotoru i Bijelom Polju). Istraživanje je obuhvatilo 10 srednjih škola, kao i iskustva transrodnih i rodno varijantnih osoba u obrazovnom sistemu, kroz sprovođenje fokus grupa i dubinskih intervjua.

U svim školama formirani su timovi za prevenciju bilo kog vida vršnjačkog nasilja. Pri Ministarstvu prosvjete formiran je Tim za praćenje pojave nasilja i vandalizma, koji će se sastajati kvartalno ili po potrebi. Članovi tima su: predstavnici Ministarstva prosvjete, Zavoda za školstvo, Ministarstva rada i socijalnog staranja, kao i predstavnici Udruženja “Roditelji”.

Otvorena je i SOS linija direktno u Ministarstvu prosvjete a zadužena je i osoba koja će primati pozive. Takođe, imenovana je i osoba u Zavodu za školstvo koja će se baviti vršnjačkim nasiljem. Broj telefona na koji se mogu prijaviti slučajevi nasilja i vandalizma će biti promovisan kampanjom, čija je realizacija planirana za januar 2020. godine. Takođe, obaveza škola je da u informacioni (MEIS) sistem unose informacije o slučajevima nasilja i počinjenim štetama, kao i o preduzetim mjerama.

Urađen je i distribuiran srednjim školama materijal koji ima za cilj da na jasan, činjeničan i tačan način nastavnom kadru omogući obradu tema koje se posredno i neposredno odnose na LGBT tematiku.

Materijal koji je urađen realizuje se za predmetne programe: Biologija, I, II i III razred gimnazije, odnosno Biologija, I ili II razred srednje stručne škole, Psihologija, II razred gimnazije, odnosno Psihologija, III ili IV razred stručne škole, Sociologija, IV razred gimnazije, Sociologija, III ili IV razred stručne škole. U nastavnom predmetu Biologija se tretira tema: Reproduktivno-seksualni sistem, Psihologija: tema: Identitet i tema: Stavovi, predrasude i vrijednosti, Sociologija, tema: socijalizacija (cilj: razvija nediskriminišući stav prema različitim seksualnim orijentacijama), tema: porodica (sadržaj: istopolni brak i porodica).

3.3. KULTURA

Zakonom o kulturi utvrđen je model ostvarivanja kulture na principima slobode stvaralaštva i poštovanja prava na kulturu, uz ravnopravno očuvanje svih kulturnih identiteta i poštovanje kulturne različitosti.

Podršku i podsticaj razvoja kulture Ministarstvo kulture obezbjeđuje na nekoliko načina. Jedan od prioritarnih vidova podrške u kulturi, obezbjeđuje se putem sufinansiranja kulturno-umjetničkog stvaralaštva po osnovu javnog konkursa. Konkursi se objavljuju na godišnjem nivou. Pravo učešća u skladu sa zakonskim kriterijumima otvoreno je za sve učesnike na kulturnoj sceni Crne Gore, kao i pripadnike manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Selekciju projekata za sufinansiranje opredjeljuje kvalitet umjetničke produkcije, inovativnost u programskim sadržajima, reference realizatora kao i promocija multikulturalnih vrijednosti, doprinos očuvanju tradicije i sl.

Značajan vid podrške obezbjeđuje se realizacijom posebnog Vladinog programa „Razvoj kulture na sjeveru“, a koji se odnosi na 12 (dvanaest) Opština sjevernog dijela Crne Gore, gdje većinski dio populacije čine pripadnici manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Javnim konkursom realizovanim u 2019. godini, Ministarstvo kulture je podržalo ukupno 220 projekata i programa iz oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva (likovna umjetnost, muzičko-scenska djelatnost,

književnost i književno prevođenje, časopisi iz oblasti kulture i umjetnosti pozorišnu produkciju manifestacije i festivale, projekate zajedničkog crnogorskog učešća na međunarodnim manifestacijama i festivalima i projekate iz Programa razvoja kulture na sjeveru). Među navedenim projektima podržani su i projekti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Sa tim statusom, uz poštovanje kriterijuma kvaliteta umjetničke produkcije odobreno je za sufinansiranje 16 autorskih projekata manjinskih naroda sa ciljem da se između ostalog, kroz navedene projekte afirmišu multikulturalne vrijednosti Crne Gore.

Zakon o zaštiti kulturnih dobara³⁴, kao jedan od osnovnih ciljeva zaštite, propisuje očuvanje kulturne raznolikosti kroz unapređenje stanja i vrijednosti svih vrsta kulturnih dobara, njegovanje kreativnosti i razumijevanja različitih kultura i kulturnih slojeva, unapređenje dijaloga među kulturama i religijama. Istim Zakonom propisano je da svako ima pravo da, pod jednakim uslovima, individualno ili kolektivno, koristi kulturna dobra, radi učešća u kulturnom životu, uživanja, naučnog napretka ili druge dobrobiti koja iz njega proističe, kao i da doprinosi njegovom obogaćivanju i očuvanju, te da je svako fizičko i pravno lice, uključujući i vjerske zajednice, dužno da poštuje kulturna dobra drugih, na isti način kao i svoja.

Vlada Crne Gore je na prijedlog Ministarstva kulture, a u skladu sa članom 128 Zakona o zaštiti kulturnih dobara, Programom zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2019.godinu nastojala da utiče na ravnomjerno očuvanje kulturnog identiteta svih manjinskih zajednica u Crnoj Gori, kroz projekte koji se odnose na: konzervatorsku, muzejsku, bibliotečku, arhivsku i kinotečku djelatnost koje će realizovati nacionalne i lokalne javne ustanove, organi državne uprave iz oblasti kulturne baštine. Navedenim programom se na ravnomjeran način unapređuje stanje kulturnih dobara, kroz projekte kojima se čuva identitet svih manjinskih zajednica i štite kulturna dobra kao dokaz multikulturalnosti i osobenosti crnogorskog kulturnog nasljeđa. Takođe, predmetni program se bavi zaštitom i promocijom bogatog i raznolikog kulturnog izraza i kulturnih identiteta imanentnih crnogorskoj kulturi.

Određeni broj projekata se odnosi na zaštitu i očuvanje kulturne baštine manjinskih naroda Crne Gore. To su sljedeći projekti: Zavičajni muzej „Ganića kula“, Rožaje, Arheološka istraživanja i sprovođenje konzervatorskih mjera na otkrivenim partijama zidova Utvrđenja „Izlit“, Zavičajni muzej „Ganića kula“, Rožaje, knjiga „Peto godišnje doba“, oralna svjedočanstva o životnom i radnom iskustvu žena iz Rožaja, Narodni muzej Crne Gore, Etnografski muzej Izrada replika karakterističnih narodnih nošnji sa teritorije Crne Gore.

Na osnovu člana 32ž stav 1 Zakona o nevladinim organizacijama³⁵, a u vezi sa Javnim konkursom „Podignimo zavjesu nezavisne kulturne scene“, objavljenim 2019.godine, u postupku odlučivanja o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u 2019.godini u oblastima umjetnosti i kulture, Komisija Ministarstva kulture za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata/programa nevladinih organizacija podržala je između ostalog i projekte koji se tiču afirmacije stvaralaštva manjinskih naroda i to: Časopis za kulturu, književnost i društvene teme Avlija -21.i 22.broj koji realizuje NVO bošnjačko društvo kulture Avlija, Rožaje i “Kaziv Art, kulturni dijalog, edukativne tribine i časopis za kulturu, umjetnost i društvene teme”, koji realizuje NVO centar za kulturu Bihor, Petnjica.

---

³⁴ ("Sl. list Crne Gore", br. 49/10 od 13.08.2010)

³⁵ („Službeni list CG“, br. 39/11 i 37/17)

Ministarstvo kulture je u skladu sa članom 8 Zakona o kulturi, pripremlilo Program razvoja kulture, kroz mjere i aktivnosti za unaprjeđenje sektora kulture na nacionalnom i lokalnom nivou, kroz strateška pitanja od 2016. do 2020.godine koja se odnose na realizaciju mjera Ministarstva kulture u podsticanju razvoja kulturno-umjetničkog stvaralaštva, zaštite i očuvanja kulturne baštine, afirmaciju kulturnih identiteta koji odražavaju tradiciju i savremenost Crne Gore i druga pitanja od značaja za kontinuirani kulturni razvoj. Realizacijom projekata i aktivnosti iz Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara, na godišnjem nivou, Crna Gora ulaže u unaprjeđenje stanja kulturnih dobara na cijeloj teritoriji, sa posebnom pažnjom na kulturno nasljeđe etničkih grupa i manjinskih naroda.

3.4. INFORMISANJE

Set medijskih zakona (Zakon o medijima, Zakon o elektronskim medijima i Zakon o nacionalnom javnom emiteru Radio i Televizija Crne Gore) oblast informisanja reguliše u skladu sa Ustavom i na nivou standarda sadržanih u međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i slobodama (UN, OSCE, Savjet Evrope, EU). Set ovih zakona, usaglašen sa međunarodnim standardima u okviru temeljnog ljudskog prava na informisanje, apostrofira potrebe pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica za informisanjem na maternjim jezicima.

U okviru informisanja pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica putem štampanih medija u Crnoj Gori najveći broj se izdaje na albanskom, hrvatskom, romskom i bosanskom jeziku. Štampani mediji se uglavnom finansiraju iz sredstava Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, izuzev nedjeljnika na albanskom jeziku Koha Javore čije izdavanje finansira Skupština Crne Gore, na osnovu člana 82 stav 1 tačka 3 Ustava Crne Gore i člana 3 stav 2 Zakona o medijima.

U skladu sa Strategijom za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori i Akcionim planom za 2019. godinu Ministarstvo kulture je bilo u obavezi da realizuje tri mjere. Mjere koje su u nadležnosti ovog ministarstva se odnose na medijsku promociju i prikazivanje u javnosti svih pitanja inkluzivnog procesa.

Kao podsticaj za istraživačko novinarstvo Ministarstvo kulture sprovodi redovni godišnji konkurs na temu „Socijalna integracija Roma u Crnoj Gori“. Na konkurs se mogu prijaviti prilozi objavljeni u svim medijima (štampanim i elektronskim) u Crnoj Gori od početka godine do dana objavljivanja konkursa. Prethodni konkurs je raspisan i rok za predaju prijava je bio 30 dana, a nakon toga produžen na još 30. Ni nakon produženja roka nije bilo prijava koje ispunjavaju uslove konkursa.

U cilju realizacije programskih sadržaja od javnog interesa koji se odnose na sve sfere društva Ministarstvo kulture raspisuje redovni godišnji konkurs za sufinansiranje programskih sadržaja u lokalnim štampanim medijima i neprofitnim štampanim medijima.

Putem ovog konkursa podržano je petnaest projekata, trinaest u lokalnim štampanim medijima i dva u neprofitnim štampanim medijima. Teme koje obrađuju ovi mediji su između ostalih: multikulturalnost i kulturna raznolikost, socijalni status lica sa invaliditetom, mladi, dijaspora. Petina iznosa planiranog za ove programske sadržaje je utrošena na sadržaje koji se odnose na Rome i manjine-promociju napretka i prikazivanje ključnih pitanja inkluzije.

Ministarstvo kulture putem finansiranja audiovizuelnih materijala-spotova vrši promociju svih aktivnosti koje obuhvata ova strategija i informiše cjelokupnu javnost o napretku i trenutnim aktivnostima. Spotove koji su izrađeni 2019. godine emituju Nacionalni javni emiter Radio i Televizija Crne Gore, lokalni javni emiteri, kao i komercijalni emiteri registrovani u Crnoj Gori.

3.4.1. RADIO I TELEVIZIJA CRNE GORE

Televizija Crne Gore i Radio Crne Gore shodno zakonskim obavezama u svoje programe emituju emisije posvećene afirmaciji manjinskih prava u Crnoj Gori. S ovim ciljem tokom 2019. godine, Televizija Crne Gore u okviru Prvog programa ima Program za manjine sa Redakcijom na albanskom jeziku i Redakcijom za program na ostalim manjinskim jezicima.

Redakcija na albanskom jeziku svakodnevno emituje informativnu emisiju Lajmet, u trajanju od 10 do 15 minuta i jednom sedmično polusatnu emisiju kolažnog tipa Mozaiku.

Redakcija za ostale manjinske zajednice proizvodi polusatnu emisiju Savore na romskom jeziku koja se emituje dva puta mjesečno, kao i emisiju Mostovi koja se emituje jednom sedmično u trajanju od 40-ak minuta, a koja obrađuje teme koje se odnose na ostale manjinske zajednice u Crnoj Gori – njihov život, istoriju, kulturu.

3.4.2. RADIO CRNE GORE

Radio Crne Gore realizuje govorno-muzičke sadržaje na dva kanala sa nacionalnom pokrivenošću. Takođe emituje program na albanskom jeziku i to:

- Radnim danima emituju se vijesti u jutarnjem programu u terminu od 7:45h do 7:50h (godišnje ukupno 1.100 min), Dnevnik na albanskom jeziku od 17:30h do 18:00h (godišnje ukupno 7.800 min);
Realizuje se godišnja emisija „Na kraju sedmice“, subotom od 17:05h do 18:00h (godišnje ukupno 2.860 min);
- Dva puta mjesečno realizuje se emisija „Glas Roma“ u trajanju od 30 minuta i to ponedjeljkom od 18:00h do 18:30h (godišnje ukupno 3.120 min);
-

Aktuelnosti iz života i rada ostalih nacionalnih zajednica – manjinskih naroda obrađuju se i realizuju kroz sve segmente programa, od informativnog do kulturno-umjetničkog i dokumentarnog.

3.5. UPOTREBA JEZIKA I PISMA

Ljudska prava u Crnoj Gori garantovana su i zaštićena Ustavom Crne Gore, zakonima i ostalim propisima donijetim u skladu sa Ustavom, uz obezbijedenje najvećeg stepena poštovanja međunarodnih standarda u oblasti sprovođenja i zaštite ljudskih prava i sloboda. Ustav posvećuje veliku pažnju zaštiti identiteta

manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica kojima se jemče prava i slobode koje mogu koristiti pojedinačno i u zajednici sa drugima.

Ministarstvo unutrašnjih poslova, u skladu sa administrativnim i kadrovskim kapacitetima, posebnu pažnju posvećuje zaštiti prava službenika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, u skladu sa Ustavom Crne Gore³⁶, Zakonom o državnim službenicima i namještenicima³⁷ i Zakonom o manjinskim pravima i slobodama³⁸.

U periodu od 01.01.2019. godine, zaključno sa 31.12.2019.godine, za Crnogorske državljane koji u službenoj upotrebi koriste crnogorski, srpski, bosanski, albanski ili hrvatski jezik, podaci u ličnoj karti su unijeti i na jednom od tih jezika, a ime i prezime unijeto je samo na jeziku podnosioca zahtjeva dok podaci o imenu i prezimenu unijeti su u pasoš na zahtjev podnosioca zahtjeva na jezicima , i to:

crnogorski - latinica 87.157;

-crnogorski – ćirilica 1.148;

- srpski jezik – 3.778;

- bosanski jezik – 305;

- albanski jezik – 1.596;

- hrvatski jezik – 142;

b) U periodu od 01.01.2019. godine, zaključno sa 31.12.2019. godine, na zahtjev podnosioca zahtjeva, podaci o imenu i prezimenu unijeti su u pasoš na zahtjev podnosioca zahtjeva na jezicima u službenoj upotrebi, i to:

- crnogorski – latinica 80.723;

-crnogorski –ćirilica -557;

- srpski jezik – 2.134;

- bosanski jezik – 457;

- albanski jezik – 2.001;

- hrvatski jezik –133.

c) Članom 3 Zakona o matičnim registrima propisano je da se matični registri vode, a izvodi i uvjerenja izdaju na crnogorskom jeziku. Lično ime pripadnika manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice upisuje se u matične registre na njegovom jeziku i pismu, u skladu sa zakonom.

Lično ime stranca upisuje se na jeziku podnosioca zahtjeva latiničnim pismom. Lično ime u matičnim registrima može biti upisano samo na jednom jeziku i pismu. Izuzetno, prezime koje se stiče prilikom zaključenja braka upisuje se na jeziku lica čije se prezime uzima ili pridružuje, pri čemu novo lično ime mora biti upisano na jednom pismu. Podaci o mjestu, opštini i državi koji se odnose na pripadnika manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice upisuju se i na jeziku i pismu tog manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice, u skladu sa zakonom.

³⁶ ("Sl. list CG", br. 1/2007 i 38/2013)

³⁷ ("Službeni list Crne Gore", br. 002/18 od 10.01.2018, 034/19 od 21.06.2019)

³⁸ («Službeni list RCG», br. 31/06, 51/06 i 38/07, 2/11 i „Službeni list Crne Gore”, broj 31/17)

Izvodi i uvjerenja iz matičnih registara za pripadnike manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice izdaju se i na jeziku i pismu tog manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice, u skladu sa zakonom.

Radi implementacije ove norme, izvod iz matičnog registra rođenih, izvod iz matičnog registra umrlih i uvjerenje o crnogorskom državljanstvu izdaju se na zahtjev podnosioca zahtjeva, na sljedećim obrascima:

- crnogorski jezik – latiničnim pismom;
- srpski jezik – ćiriličnim pismom;
- bosanski jezik – latiničnim pismom (dvojezično);
- albanski jezik – albanskim pismom (dvojezično);
- hrvatski jezik - latiničnim pismom (dvojezično);

Pod terminom «dvojezično» podrazumijeva se pisanje na Crnogorskom jeziku latiničnim pismom, kao službenim jezikom, i pisanje na jednom od jezika u službenoj upotrebi.

Uprava policije obezbjeđuje poštovanje i zaštitu ljudskih prava i sloboda garantovanih svim građanima uključujući i zaštitu prava i sloboda manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Cjelokupan rad Uprave policije je u skladu sa međunarodnim standardima ljudskih prava, uključujući i prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Predstavnici Uprave policije su tokom 2019. godine sprovodili aktivnosti u okviru kojih je realizovana jezička i druga ravnopravnost manjinskih naroda i manjinskih nacionalnih zajednica.

Kada su u pitanju škole, u četiri osnovne škole u Ulcinju – „Maršal Tito“, „Boško Strugar“, „Marko Nukulović“ i „Bedri Elezaga“ policijski službenici su održali časove iz oblasti bezbjednosti saobraćaja na albanskom jeziku.

Takođe, u svim osnovnim školama u Crnoj Gori u kojima postoje odjeljenja sa učenicima koji su pripadnici ove nacionalne manjine, podijeljeni su obrasci za rasporede časova na albanskom jeziku, i to na teritoriji Glavnog grada Podgorica i u Opštini Tuzi 450 komada i na području Opštine Ulcinj 350 komada.

U toku ljetnje turističke sezone realizovali su preventivnu kampanju „Bezbjednost u saobraćaju“, tokom koje je odštampano i na dva granična prelaza podijeljeno 50.000 promotivnih flajera na crnogorskom i albanskom jeziku turistima, i to na GP Sukobin 35.000 i GP Božaj 15.000.

U toku su pripremne aktivnosti za sprovođenje projekta „Bezbjednost djece“, zajedničkog programa Uprave policije, Ministarstva unutrašnjih poslova i Ministarstva prosvjete, a u okviru kojeg će policijski službenici u osnovnim školama u kojima postoje odjeljenja koja pohađaju učenici albanske nacionalnosti držati predavanja i na albanskom jeziku.

U saradnji sa „Centrom za romske inicijative“ i ostalim akterima u lokalnim zajednicama, od maja 2019.godine započeli implementaciju regionalnog projekta „Za aktivnu inkluziju prava Romkinja na Zapadnom Balkanu“

Uzeli učešće na kvartalnim sastancima radne grupe za praćenje realizovanja mjera iz „Lokalnih akcionih planova za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u opštinama za period 2018 – 2022 godine u cilju osnaživanja romske zajednice kako na lokalnom tako i na državnom nivou. Na sastancima radne grupe pored praćenja realizovanja mjera definisani su i prioriteti u radu za 2020. godinu.

Zajedno sa predstavnicima/cama lokalnih institucija (Centra za socijalni rad), u mjestima gdje žive pripadnici romske i egipćanske populacije, organizovali su javne debate u toku kojih su razgovarali o problemima sa kojima se suočavaju romska i egipćanska zajednice (obavezno osnovno obrazovanje, oblicima nasilja u porodici kao i načinima prijavljivanja istih.

U okviru kampanje „I prava Romkinja su ljudska prava“ održali su radionice o poslasticama dječjih ugovorenih brakova gdje su prisustvovali i pripadnici/e romske i egipćanske populacije

Održali debate o značaju izmjene zakonodavnog okvira u cilju suzbijanja dječjeg ugovorenog braka pod nazivom „Za i protiv ugovorenih brakova“.

U okviru projekta „Promocija i zaštita ljudskih prava Roma/kinja, Egipćana/ki i ostalih ranjivih grupa“, finansiranog od strane Evropske komisije posredstvom Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, a u skladu sa ugovorom sa Vladom Crne Gore, njemačka organizacija Help je organizovala obuku za državne i lokalne službenike, kao i zdravstvene radnike u cilju jačanja kapaciteta u pogledu prevazilaženja stereotipa i predrasuda, kao i boljeg poznavanja antidiskriminacionog zakonodavstva

U cilju transparentnosti i poštovanja ljudskih prava zadržanih lica u Upravi policije, svakom zadržanom licu uručuje se tzv. "Informativni list za zadržano lice", čiji prijem potvrđuju sva zadržana lica svojeručnim potpisom. Informativni list je štampan na više jezika (crnogorski, engleski, njemački, ruski, italijanski, albanski, romski) u kojem su navedena prava zadržanog lica.

Uprava policije u skladu sa godišnjim Programima obuke, sprovodi kontinuirane stručne obuke službenika u saradnji sa Policijskom akademijom, Upravom za kadrove, međunarodnim i nevladinim organizacijama gdje se pitanje manjinskih prava razmatra samostalno ili u okviru drugih tema u skladu sa Programom stručnog usavršavanja državnih službenika i namještenika.

Kroz obrazovni i stručni nastavni plan i program Policijske akademije, akademci stiču osnovna znanja na razne teme o ljudskim pravima tako i o pravima manjinskih naroda i manjinskih nacionalnih zajednica.

Zakonom o javnom redu i miru u članu 19 propisano je da će se za prekršaj »ko na javnom mjestu govorom, natpisom, znakom ili na drugi način vrijeđa drugog po osnovu nacionalne, rasne ili vjerske pripadnosti, etničkog porijekla ili drugog ličnog svojstva, kazniti novčanom kaznom od 250 eura do 1.500 eura ili kaznom zatvora do 60 dana.«

Prema podacima iz Uprave policije u 2019. godini registrovano je 29 prekršaja koji se odnose na vrijeđanje nacionalnih osjećanja, podnešeno 30 prekršajnih prijava. Registrovana su 30 počinioca i 25 oštećenih lica i u četiri slučaja NVO "Forum Progres".

Uprava policije će nastaviti sa aktivnostima na ispunjavanju nacionalnih i međunarodnih obaveza u promociji i zaštiti ljudskih prava i primjeni standarda u pojedinačnim oblastima kroz redovno izvještavanje i informisanje.

U lokalnom parlamentu opštine Gusinje se govori na dva jezika i to: crnogorski i albanski. U opštini Gusinje 30% je zaposlenih koji se izjašnjavaju kao albanci.

Imajući u vidu da Opština Tuzi predstavlja opštinu u kojoj žive predstavnici manjina na nacionalnom nivou, a većina na lokalnom, ravnopravno koriste crnogorski i albanski jezik, odnosno, svi akti koji se donose u Skupštini Opštine donose se na oba jezika. Takođe, prilikom sjednica skupštine obezbijeden je prevodilac.

Građani imaju mogućnost da u svim organima lokalne samouprave sva prava ostvare na njihovom maternjem jeziku. Takođe sva akta koja se odnose na građane mogu biti donešena na jezik koji njima odgovara. Kada govorimo o nadležnostima Ministarstva unutrašnjih poslova, dokumenta se izdaju na jeziku koji zahtijeva stranka, takođe u skladu sa zahtjevima stranke koriste se i latinično i ćirilično pismo, a imena se štampaju i na jezicima manjina. Table sa nazivima ulica, kao i putokazi sadrže informacije na oba jezika, a postoji i lokalna televizija koja prenosi informacije na manjinskom jeziku.

3.6. UČEŠĆE U JAVNOM ŽIVOTU I POLITIČKA PARTICIPACIJA

Učešće ili zastupljenost pripadnika manjina u političkom i javnom životu Crne Gore ima uporište u postojećem zakonodavstvu. Ustav Crne Gore u članu 79, tačka 9 i 10 jemči pravo na autentičnu zastupljenost pripadnika manjina u Skupštini Crne Gore i skupštinama jedinica lokalne samouprave u kojima čine znatan dio stanovništva, shodno principu afirmativne akcije, kao i pravo na srazmjernu zastupljenost u javnim službama, organima državne vlasti i lokalne samouprave.

Između ostalih posebnih - manjinskih prava Ustavom se jemči i pravo na autentičnu zastupljenost u Skupštini Crne Gore i skupštinama jedinica lokalne samouprave u kojima čine značajan dio stanovništva, shodno principu afirmativne akcije.

Zakonom o izboru odbornika i poslanika (koji je donijela Skupština Crne Gore 16 septembra 2011. godine) je na bliži način definisana ustavna garancija manjinskim narodima i drugim manjinskim nacionalnim zajednicama na autentičnu zastupljenost u Skupštini Crne Gore. Princip afirmativne akcije definisan izbornim zakonodavstvom se posebno ogleda u:

- mogućnosti manjeg broja kandidata na poslaničkim listama koju podnose grupe građana ili političke stranke koje predstavljaju manjinski narod ili manjinsku nacionalnu zajednicu
- manji broj potpisa za potvrđivanje lista koje podnose grupe građana ili političke stranke koje predstavljaju manjinski narod ili manjinsku nacionalnu zajednicu
- preferencijalni tretman kada nijedna izborna lista za izbor poslanika pripadnika određenog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice ne ispuni definisani cenzus od 3% ukupnog broja važećih

glasova, a pojedinačno dobiju najmanje 0,7% važećih glasova, stiču pravo na učešće u raspodjeli mandata kao jedna – zbirna izborna lista sa ukupno dobijenim brojem važećih glasova, s tim što će se za obračun mandata priznavati zbrajanje koje obezbjeđuje osvajanje do tri mandata

- za hrvatski narod u Crnoj Gori, u slučaju da ni jedna izborna lista za izbor poslanika iz reda ovog naroda ne ispuni gore navedene uslove, najuspješnija od tih lista sa najmanje 0,35% važećih glasova stiče pravo na jedan poslanički mandat.

Navedena prava koriste izborne liste pripadnika određenog-istog manjinskog naroda, odnosno određene iste manjinske nacionalne zajednice, sa učešćem do 15% od ukupnog stanovništva u izbornoj jedinici, prema podacima sa posljednjeg popisa stanovništva.

Zakonom o manjinskim pravima i slobodama ³⁹ je definisano da ako izabrani poslanici shodno principu afirmativne akcije, a u skladu sa izbornim zakonodavstvom smatraju da predloženi akt ili propis bitno zadire u interese tih manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, o tome će podnosilac predloga i ti poslanici usaglašavati stavove.

Usaglašavanje se odnosi na pitanja koja se odnose na promjene etničke strukture stanovništva suprotno članu 39 stav 1 ovog zakona, pitanja koja se odnose na sadržaje obrazovnih programa bez mišljenja Savjeta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, pitanja koja se tiču očuvanja jezičkog i nacionalnog identiteta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica” (član 29).

Opštinska izborna komisija za izbor odbornika, a Državna izborna komisija za izbor poslanika utvrđuje ukupan broj glasova koji je dobila svaka izborna lista i utvrđuje broj mandata koji pripada svakoj listi.

Svakoj izbornoj listi pripada broj mandata srazmjeran broju dobijenih glasova. U raspodjeli mandata učestvuju izborne liste koje su dobile najmanje 3% od ukupnog broja važećih glasova u izbornoj jedinici. Izuzetno od ovoga, izborne liste za izbor poslanika pripadnika određenog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice, naznačenog u izbornoj prijavi ili nazivu izborne liste, u slučaju da ni jedna od njih ne ispuni uslov iz stava 1 ovog člana, a pojedinačno dobiju najmanje 0,7% važećih glasova, stiču pravo na učešće u raspodjeli mandata kao jedna - zbirna izborna lista sa ukupno dobijenim brojem važećih glasova, s tim što će se za obračun mandata priznavati zbrajanje koje obezbjeđuje osvajanje do tri mandata.

U slučaju da ni jedna od izbornih lista za izbor poslanika u Crnoj Gori ne ispuni uslove iz člana 94 stav 1 ovog člana i tačke 1 ovog stava, najuspješnija od njih, sa najmanje 0,35% važećih glasova stiče pravo na jedan poslanički mandat.

Ovo pravo koriste izborne liste pripadnika određenog - istog manjinskog naroda, odnosno određene iste manjinske nacionalne zajednice, sa učešćem do 15% od ukupnog stanovništva u izbornoj jedinici, prema podacima sa posljednjeg popisa stanovništva. Učešće izborne liste pripadnika određenog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice u predizbornoj koaliciji sa izbornim listama pripadnika drugog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice ili izbornim listama političkih stranaka ili grupa građana koje ne koriste pravo iz stava 2 ovog člana ne isključuje drugim podnosiocima izbornih lista tog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice pravo iz stava 2 ovog člana.

---

³⁹ (»Službeni list RCG«, br. 31/06, 51/06 i 38/07, 2/11 i „Službeni list Crne Gore”, broj 31/17

Izborne liste za izbor odbornika pripadnika određenog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice, naznačenog u izornoj prijavi ili nazivu izborne liste, u slučaju da ni jedna od njih ne ispuni uslov iz stava 1 ovog člana, stiču pravo na učešće u raspodjeli mandata pojedinačno, sa dobijenim brojem važećih glasova.

Ovo pravo koriste izborne liste pripadnika određenog-istog manjinskog naroda, odnosno određene-iste manjinske nacionalne zajednice, sa učešćem do 15% od ukupnog stanovništva na državnom nivou i sa učešćem od 1,5% do 15% od ukupnog stanovništva na teritoriji opštine, Glavnog grada, odnosno Prijestonice, prema podacima sa posljednjeg popisa stanovništva.

4. RAZVOJNA I EKONOMSKA POLITIKA

Jedan od ekonomskih imperativa Crne Gore je ujednačen regionalni razvoj. Ova činjenica je veoma značajna i sa aspekta zaštite i unapređenja manjinskih prava, s obzirom na činjenicu da je veliki broj manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica skoncentrisan na manje razvijenim sjevernim područjima. Strategijom manjinske politike je ekonomski razvoj sredina sa znatnim učešćem manjinske populacije prepoznat kao oblast kojoj se treba posvetiti još veća pažnja, zbog toga je ovim Izvještajem dat kratak prikaz aktivnosti i na tom polju.

4.1. Izrada planskih dokumenata

U toku 2019. godine, donijeti su sljedeći planski dokumenti:

- Izmjene i dopune Prostorno-urbanističkog plana Opštine Danilovgrad u dijelu generalne urbanističke razrade "Spuž" ("Službeni list Crne Gore", br. 070/19);
- Izmjene i dopune Detaljnog urbanističkog plana "Industrijska zona KAP-a" u Podgorici ("Službeni list Crne Gore", br. 069/19);
- Izmjene i dopune Državne studije lokacije "Arsenal" – Tivat ("Službeni list Crne Gore", br. 057/19);
- Izmjene i dopune Prostorno-urbanističkog plana Opštine Pljevlja ("Službeni list Crne Gore", br. 039/19);
- Izmjene i dopune Prostorno-urbanističkog plana Opštine Mojkovac ("Službeni list Crne Gore", br. 036/19);
- Izmjene i dopune Državne studije lokacije "Sektor 36" ("Službeni list Crne Gore", br. 035/19);
- Izmjene i dopune Državne studije lokacije "Sektor 5" ("Službeni list Crne Gore", br. 021/19);
- Državna studija lokacije "Sektor 2" - ušće Sutorine – Igalo ("Službeni list Crne Gore", br. 001/19).

U toku 2019. godine, donijete su odluke o izradi 29 lokalnih planskih dokumenata, i to:

- Odluka o izradi Izmjena i dopuna Detaljnog urbanističkog plana i Urbanističkog projekta "Istorijsko jezgro" Cetinje;
- Odluka o izradi Detaljnog urbanističkog plana "Lijeva obala Lima", Opština Berane;
- Odluka o izradi Izmjena i dopuna Detaljnog urbanističkog plana "Donja Gorica za zahvat koridora Cetinjskog puta i južne obilaznice" u Podgorici;

- Odluka o određivanju rukovodioca izrade Izmjena i dopuna Detaljnog urbanističkog plana "Donja Gorica za zahvat koridora Cetinjskog puta i južne obilaznice" u Podgorici ;
- Odluka o izradi Lokalne studije lokacije Lučice, Opština Budva;
- Odluka o izradi Urbanističkog projekta "Turistička zona Lepetane", Opština Tivat;
- Odluka o izradi Lokalne studije lokacije "Štitarička rijeka", Opština Mojkovac;
- Odluka o izradi Lokalne studije lokacije "Glavatičići", Opština Kotor;
- Odluka o izradi Izmjena i dopuna Lokalne studije lokacije regionalne sanitarne deponije čvrstog otpada "Čelinska kosa", Opština Bijelo Polje;
- Odluka o izradi izmjena i dopuna Detaljnog urbanističkog plana "Pržno - Kamenovo II", za dio Kamenovo - Vrijesno, Opština Budva;
- Odluka o izradi Izmjena i dopuna Detaljnog urbanističkog plana "Industrijska zona KAP-a" u Podgorici;
- Odluka o izradi Izmjena i dopuna Detaljnog urbanističkog plana "Golf i Donji Radovići Zapad", Opština Tivat;
- Odluka o izradi Izmjena i dopuna Detaljnog urbanističkog plana "Đuraševići", Opština Tivat;
- Odluka o izradi Detaljnog urbanističkog plana "Veliki pijesak", Opština Bar;
- Odluka o izradi Detaljnog urbanističkog plana "Pitomine", Opština Žabljak;
- Odluka o izradi Detaljnog urbanističkog plana "Lepetane", Opština Tivat;
- Odluka o izradi Izmjena i dopuna Lokalne studije lokacije "Mihinja" u Podgorici;
- Odluka o izradi Detaljnog urbanističkog plana "Industrijska zona Zeleni", Opština Rožaje;
- Odluka o izradi Detaljnog urbanističkog plana "Hoteli i vile visoke kategorije", Pinješ, Opština Ulcinj;
- Odluka o izradi Detaljnog urbanističkog plana "Pinješ – Borova šuma", Opština Ulcinj;
- Odluka o izradi Detaljnog urbanističkog plana "Centar", Opština Plužine;
- Odluka o izradi Prostorno-urbanističkog plana Opštine Plav;
- Odluka o izradi Prostorno-urbanističkog plana Opštine Gusinje;
- Odluka o izradi Izmjena i dopuna Prostorno-urbanističkog plana Opštine Ulcinj;
- Odluka o izradi Lokalne studije lokacije "Donji Štoj", Opština Ulcinj;
- Odluka o izradi Izmjena i dopuna Prostorno-urbanističkog plana Opštine Nikšić;
- Odluka o izradi Izmjena i dopuna Prostorno-urbanističkog plana Opštine Kolašin;
- Odluka o izradi Izmjena i dopuna Prostorno-urbanističkog plana Opštine Bijelo Polje;
- Odluka o izradi Izmjena i dopuna Prostorno-urbanističkog plana Opštine Andrijevića.

Takođe, u 2019. godini, donijete su odluke o izradi 4 državna planska dokumenta, i to:

- Odluka o izradi Detaljnog prostornog plana za prostor višenamjenske akumulacije na rijeci Komarnici;
- Odluka o izradi Državne studije lokacije "Sektor 6" (Bijela - Rt Sv. Nedelja);
- Odluka o izradi Izmjena i dopuna Državne studije lokacije "Dio sektora 58 - turistički kompleks Ponta" - Ruža vjetrova, Opština Bar;
- Odluka o izradi Izmjena i dopuna Državne studije lokacije "Rt Đeran - Port Milena", Opština Ulcinj.

5. UNAPREĐENJE POLOŽAJA ROMSKE POPULACIJE

Ključni cilj Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020 je postizanje pune socijalne inkluzije Roma i Egipćana poboljšanjem njihovog socio-ekonomskog položaja u Crnoj Gori.

Za ostvarivanje ovog cilja definisane su glavne oblasti u operacionalizaciji procesa socijalne inkluzije, i to: stanovanje, obrazovanje, zdravstvena zaštita, zapošljavanje, pravni status, socijalni status i porodična zaštita (u okviru kog su definisane četiri podoblasti i to: borba protiv nasilja u porodici i nasilje nad ženama; prevencija i suzbijanje prosjačenja; borba protiv trgovine ljudima i sprečavanje sklapanja dječijih nedozvoljenih brakova) i kultura, jezik i identitet.

U cilju praćenja realizacije aktivnosti, formirana je Komisija za praćenje sprovođenja Strategije. Komisiju sačinjavaju predstavnici institucija koje su prepoznate Strategijom i Akcionim planom kao nosioci pojedinih aktivnosti, kao i predstavnici Romskog savjeta u Crnoj Gori i romskih i egipćanskih nevladinih organizacija, koji je biran putem javnog poziva.

5.1. Oblast obrazovanja

Ministarstvo prosvjete i ove godine, u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, Zavodom za školstvo, Nacionalnim romskim savjetom i nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima pripadnika romske i egipćanske populacije, od 21. do 28. marta, 2019. godine, promovisalo je upis u predškolsko vaspitanje i obrazovanje, prvi razred osnovne škole i srednje škole u Podgorici, Nikšiću, Beranama i Baru. Podijeljeni su flajeri na crnogorskom, albanskom i romskom jeziku.

U predškolsko vaspitanje i obrazovanje, u septembru 2019. godine, upisano je 208 RE⁴⁰ djece. (M 104-Ž 104). U osnovnim ukupno od I do IX razreda imamo 1821 osnovaca RE populacije. (M 973-Ž 848) što čini 2,68% od ukupnog broja upisane djece u osnovne škole u Crnoj Gori.

U srednjim školama u septembru 2019. godine, ukupno ima 142 srednjoškolaca (M 80-Ž 62) što u procentima čini 0,50% od ukupnog broja upisane djece u srednje škole u Crnoj Gori.

U septembru, 2019. godine, u okviru programa: „Podrška kvalitetu, dostupnim uslugama i obuhvatu ranog učenja i razvoja u okviru predškolskog vaspitanja i obrazovanja“ koje Ministarstvo prosvjete sprovodi u partnerstvu sa kancelarijom UNICEF-a u Crnoj Gori održana je obuka "Rad sa roditeljima iz RE populacije" sa ciljem da se poveća obuhvat, stepen dolaznosti i pohađanja, poboljšaju stavovi, unaprijedi kontakt sa njima, ostvari rad u neposrednom okruženju u zajednici u kojoj žive.

---

⁴⁰ Romska i Egipćanska populacija

Obuka je bila namijenjena kadru koji radi sa djecom u opštinama u kojima se bilježi značajan broj RE populacije: Podgorica, Nikšić, Berane, Bijelo Polje, Tivat, Herceg Novi, Bar, Ulcinj, Kotor, Cetinje i Pljevlja. U ovim opštinama osmišljen je dopunski mehanizam integracije u redovne predškolske aktivnosti, u romskim naseljima i interaktivne službe, sprovedene obuke kadra i uspostavljeno praćenje pohađanja. Obuka je održana u VJ „Dragan Radulović” pri JPU „Đina Vrbica.

Početkom decembra 2019. godine, u cilju podizanja kvaliteta rada sa djecom RE populacije u vrtićima i njihove integracije, realizovana je obuka kadra koji radi sa njima, kako bi se uspješno odgovorilo na potrebe djece. Tema obuke bila je "Razvoj samopouzdanja, aktivnog pristupa i odgovornosti".

U opštinama u kojima se bilježi značajan broj RE populacije: Podgorica, Nikšić, Berane, Bijelo Polje, Tivat, Herceg Novi, Bar, Ulcinj, Kotor, Cetinje, Pljevlja osmišljen je dopunski mehanizam integracije u redovne predškolske aktivnosti, u romskim naseljima i interaktivne službe, sprovedene obuke kadra i uspostavljeno praćenje pohađanja.

Obuka je održana u okviru Programa: „Podrška kvalitetu, dostupnim uslugama i obuhvatu ranog učenja i razvoja u okviru predškolskog vaspitanja i obrazovanja“ koji realizuje Ministarstvo prosvjete u partnerstvu sa kancelarijom UNICEF⁴¹-a u Crnoj Gori. Program je usmjeren, između ostalog, na podršku dostupnim uslugama i obuhvatu.

Ministarstvo prosvjete je obezbijedilo udžbenike za učenike RE populacije od II do IX razreda osnovnih škola, kao i za one učenike RE populacije koji primaju MOP⁴².

U Podgorici je obezbijeden besplatan prevoz za preko 400 učenika/učenica osnovnih škola RE populacije koji pohađaju nastavu u sedam osnovnih škola u Opštini Podgorica, i to: OŠ „Božidar Vuković Podgoričanin“, OŠ „Marko Miljanov“, OŠ „Savo Pejanović“, OŠ „Vuk Karadžić“, OŠ „Vladimir Nazor“ i OŠ „Oktoih“, dok od septembra 2019. godine, prevoz za RE učenike/ce osnovnih škola je obezbijeden u Nikšiću u OŠ „Mileva Lajović Lalatović“ i u Beranama u OŠ „Radomir Mitrović“.

Nastaviće se sa angažovanjem saradnika/ca u socijalnoj inkluziji RE u obrazovanju, shodno normativu. Ova praksa se pokazala kao izuzetno korisna za obuhvat djece RE populacije sistemom obrazovanja, kao i za smanjenje drop – out.

Angažovano je 21 Saradnika (medijatora) u osnovnim školama: U Podgorici, Nikšiću, Berane, Ulcinju, Herceg Novom i Tivtu.

Tokom 2019. godine, Ministarstvu prosvjete se obratilo 12 vanrednih učenika/ca RE populacije (M 6 – Ž 6) molbom za polaganje vanrednih ispita u kome im je omogućeno da budu oslobođeni plaćanja naknade za vanredno polaganje ispita.

Ministarstvo prosvjete je i ove godine objavila konkurs za dodjelu stipendija srednjoškolcima i studentima RE populacije. Konkurs je trajao do 18. oktobra 2019. godine. Za srednjoškolce/ke, RE populacije biće dodjeljeno 121 stipendija (mjesečni iznos od 60€), dok za studenete/studenkinje, bice isplaćeno 13 stipendija (mjesečni iznos od 150€).

---

⁴¹ Dječiji fond ujedinjenih nacija /eng. United Nations International Children's Emergency Fund

⁴² Materijalno obezbjeđenje porodica

Angažovani su mentori (profesori) u osnovnim i srednjim školama u okviru projekta koji realizuje NVO "Mladi Romi", u saradnji sa Ministarstvom prosvjete.

U osnovnim školama angažovano je 35 mentora (profesora) za 130 učenika/učenica, VIII i IX razreda RE populacije, dok u srednjim školama je angažovano 44 mentora (profesora) za 120 srednjoškolaca/srednjoškolki RE populacije. Mentori će raditi sa djecom do kraja školske godine.

5.2. Zdravstvena zaštita

Zakonodavstvo u Sektoru zdravstva predviđa besplatnu zdravstvenu zaštitu socijalno ugroženih osoba, nezaposlenih, djece, učenika, trudnica, osoba starijih od 65 godina. Prema monitoringu Dekade inkluzije Roma 2005-2015 za 2014. godinu pripadnici romske i egipćanske populacije koji imaju status raseljenih osoba, izbjeglica i tražitelja azila dobijaju iste usluge koje dobijaju i drugi korisnici zdravstvene zaštite.

Aktivnosti se obavljaju u kontinuitetu, što podrazumijeva da je obezbijeđena zdravstvena zaštita za ovu populaciju, kao i za ostale građane u skladu sa Nacionalnim zakonodavstvom iz sektora zdravlja.

U pogledu ostvarivanja zdravstvene zaštite radi povećanja stepena korišćenja dostupnosti zdravstvene zaštite, predviđena je mjera uvođenje i jačanje uloge „Saradnik/saradnica u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u zdravstvu“.

U realizaciji navedene mjere standardizovano je zanimanje „Saradnik/saradnica u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u zdravstvu“, te je u saradnji sa međunarodnom organizacijom „Help Hilfe zur Selbsthilfe e.V.“ preko obrazovne institucije, izvršena njihova obuka radi polaganja ispita.

Akcionim planom je predviđeno njihovo radno angažovanje u zdravstvenoj ustanovi tj. Domu zdravlja u Podgorici, počev od 01. januara 2017. godine. Tačnije, zaposlena su 3 saradnika.

Ovoj proceduri je prethodila izmjena i dopuna akta o sistematizaciji Doma zdravlja Podgorica, kao i obezbjeđenje odgovarajućih saglasnosti od Ministarstva zdravlja, Ministarstva finansija i Fonda za zdravstveno osiguranje u pogledu sredstava za njihov redovan rad. U Domu zdravlja Podgorica sada su stalno zaposlena tri Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u zdravstvu, dok je u Domu zdravlja Berane 2019.godine bio raspisan Konkurs na sistematizovano radno mjesto Saradnik za inkluziju u zdravstvo, na koji su prijavljena tri kandidata, ali ni jedan od prijavljenih nije ispunjavao uslove predviđene konkursom, tj. kandidati nijesu poznavali romski ili albanski jezik.

U I kvartalu tekuće godine za ovo radno mjesto biće ponovo raspisan konkurs za zasnivanje radnog odnosa jednog saradnika za inkluziju Roma i Egipćana u zdravstvu. U Domu zdravlja Nikšić angažovan je jedan medijator koje je finansirala međunarodna organizacija „Help Hilfe zur Selbsthilfe e.V.“a koja je nastavila i do kraja januara 2019. godine da finansira projekat. Ministarstvo zdravlja je iniciralo što hitnije raspisivanje konkursa za saradnika za inkluziju Roma i Egipćana u zdravstvu u Domu zdravlja Nikšić, kako bi se obezbijedio kontinuitet rada neposrednog izvršioca na ovim poslovima, a za dobrobit ove populacije.

Optimističan je pristup da će uskoro biti raspisan Konkurs, te da će od prijavljenih kandidata neko ispunjavati uslove po svim osnovama za ovo radno mjesto i na taj način dati doprinos da radom saradnika

za inkluziju Romi i Egipćani koji žive na području Opštine Nikšić budu u prilici da dobiju sva uputstva o načinu, postupku i metodologiji ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu.

Ostale mjere iz Akcionog plana su realizovane te se obuhvata imunizacija djece u Crnoj Gori koje prate kroz sprovođenje programa obaveznih imunizacija preko izabраних pedijatara, pa i terenske vakcinacije romske i egipćanske djece u naseljima. Prema sumarnim rezultatima imunizacionih aktivnosti u romskoj i egipćanskoj populaciji epidemiološki najznačajnije vakcine su: MMR i vakcine protiv dječije paralize.

U toku 2019. godine realizovano je 37 (trideset sedam) radionica za pripadnike romske i egipćanske populacije na određene teme o prevenciji zdravlja i zdravstvenog vaspitanja, kao i radionice o zdravim stilovima života, prevenciji i zaštiti zdravlja. Takođe, za pripadnike romske i egipćanske populacije održane su radionice na temu „Prevencija ranijih brakova“ i na temu „Značaj održavanja lične higijene za zdravlje“. Osim ovih radionica izrađeni su i lifleti kao pomoć u realizaciji zdravstveno-vaspitnih aktivnosti.

U saradnji sa NVO sektorom organizovani su i realizovani preventivni zdravstveni pregledi trudnica. Ministarstvo zdravlja je u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, a u cilju jačanja svijesti o značaju prevencije i čuvanja zdravlja, u toku 2019. godine organizovalo preventivne preglede romkinja u domovima zdravlja u Podgorici, Tivtu, Bijelom Polju, Nikšiću i Beranama. Ukupno je pregledano 105 romkinja, a prevencija se odnosila na kardiovaskularna oboljenja, dijabetes, ultrazvučni ginekološki pregledi, rendgen pluća i druge vrste pregleda, a na zahtjev pripadnica romske populacije. U znaku uspješne saradnje, različiti pregledi imaju za cilj da žene iz marginalizovanih grupa svjesnije razmišljaju o svom zdravlju. Ultrazvučni pregledi rađeni su za štitastu žlijezdu, grudi, pluća, rađena je mamografija kod žena iznad 40 (četrdeset) godina starosti, a naredna akcija obuhvatiće ultrazvuk abdomena.

5.3. Zapošljavanje

Na evidenciji Zavoda se na dan 31.12.2019. godine nalazilo 747 pripadnika Roma i Egipćana (375 žena ili 50,20%) i koji aktivno traže zaposlenje.

Obrazovna struktura je sljedeća:

Osamnaest (18) lica sa III nivoom kvalifikacije obrazovanja (2,40%) od ukupnog broja Roma i Egipćana u evidenciji Zavoda); četiri žene ili 22,22%, 3 (tri) lica sa završenim IV nivoom kvalifikacije obrazovanja (0,40%) od ukupnog broja Roma i Egipćana u evidenciji Zavoda); jedna žena, 709 lica ili 94,91% - I nivoom kvalifikacije obrazovanja (362 žene ili 51%) i 17 lica sa II nivoom kvalifikacije obrazovanja ili 2,27%; osam žena ili 47,05%.

Regionalna struktura: Najveći broj nezaposlenih Roma i Egipćana nalazio se u evidenciji Područne jedinice Podgorica, za opštine Podgorica, Danilovgrad, Kolašin i Cetinje i gradske opštine Golubovci i Tuzi – 76,60% (učešće žena 49,65%), zatim u evidenciji Područne jedinice Herceg Novi, za opštine Herceg Novi, Kotor i Tivat – 6,82% (učešće žena 62,74%), Područne jedinice Bar, za opštine Bar, Budva i Ulcinj – 6,02% (učešće žena 37,77%), Područne jedinice Berane, za opštine Berane, Andrijevica, Plav, Rožaje, Gusinje i Petnjica – 3,74% (učešće žena 39,28%), Područne jedinice Bijelo Polje, za opštine Bijelo Polje i Mojkovac – 3,48 % (učešće žena 69,23%), Područne jedinice Nikšić, za opštine Nikšić, Šavnik i Plužine 2,54%

(učesće žena 52,63 %), i Područne jedinice Pljevlja, za opštine Pljevlja i Žabljak – 0,80% (učesće žena 50%).

U skladu sa godišnjim Akcionim planom zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2019. godinu i Akcionim planom za sprovođenje Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2016-2020. godinu, za 2019. godinu Zavod za zapošljavanje je realizovao aktivnosti koje se odnose na uključivanje Roma i Egipćana u mjere aktivne politike zapošljavanja.

U toku 2019. godine, u mjere aktivne politike zapošljavanja uključeno je 79 pripadnika populacije Roma i Egipćana iz evidencije nezaposlenih lica (22 žene ili 27,84%), što čini skoro 10% ukupnog broja Roma i Egipćana koji su se nalazili u evidenciji Zavoda 31.12. 2018. godine.

U toku 2019. godine, Zavod je 16.03.2019. godine objavio konkurs za izbor izvođača programa obrazovanja i osposobljavanja odraslih, dok su 19.07.2019. godine objavljeni konkursi za izbor izvođača programa „Osposobljavanje za rad kod poslodavca“ i „Osposobljavanje za samostalan rad“. U programe obrazovanja i osposobljavanja odraslih uključena su 23 pripadnika romske i egipćanske populacije (devet žena), i to:

- U tri programa obrazovanja i osposobljavanja odraslih za sticanje stručne kvalifikacije uključeno je 14 lica (šest žena), i to u program obrazovanja i osposobljavanja za zanimanje pomoćni kuvar u Bijelom Polju - četiri lica ženskog pola, u program za zanimanje frizer za žene u Podgorici devet lica (dvije žene) i u program obrazovanja i osposobljavanja za zanimanje građevinski keramičar u Bijelom Polju uključeno je jedno lice
- U programe obrazovanja i osposobljavanja odraslih za sticanje ključnih vještina uključena su četiri lica (jedna žena) i to u program za učenje njemačkog jezika jedno lice ženskog pola iz Podgorice, dok su u program osposobljavanja kandidata za vozače motornih vozila za “C” kategoriju uključena tri lica
- U program Osposobljavanja za rad kod poslodavca i Osposobljavanja za samostalan rad uključeno je pet lica (dvije žene) i to u Podgorici četiri lica (dvije žene) i u Bijelom Polju jedno lice.

Zavod je 28.02.2019. godine objavio konkurs za izbor izvođača javnog rada (njega starih lica, personalni asistent i drugih programa).

Osim toga, Zavod je i u 2019. godini podržao realizaciju Projekta “Neka bude čisto”, koji predstavlja sastavni dio pripreme ljetnje turističke sezone. Nosilac aktivnosti je Ministarstvo održivog razvoja i turizma, a partneri su, pored Zavoda, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom, opštine i javna komunalna preduzeća. U okviru ovog projekta angažovana su nezaposlena lica sa otežanim faktorima zapošljavanja, među kojima i pripadnici romske i egipćanske populacije, na poslovima održavanja magistralnih i regionalnih puteva u svim opštinama u Crnoj Gori.

U toku 2019. godine, u programe javnih radova uključeno je 36 lica (10 žena), dok je u projekat “Neka bude čisto” uključeno 20 lica (tri žene). U navedene programe uključeni su nezaposleni Romi i Egipćani iz evidencije biroa rada Bar, Budva, Ulcinj, Berane, Bijelo Polje, Mojkovac, Nikšić, Podgorica, Cetinje, Herceg Novi i Tivat.

U toku 2019. godine, na sezonskim poslovima, zaposleno je 108 lica (54 žene ili 50%).
15-25 godina starosti: 36 lica (15 žena); 26-35 godina starosti: 33 lica (14 žena); 36-45 godina starosti: 27 lica (16 žena); 46-55 godina starosti: devet lica (sedam žena); Preko 55 – tri lica (dvije žene).

Regionalna struktura: iz evidencije Područne jedinice Herceg Novi za opštine Herceg Novi, Tivat i Kotor – 39 lica (23 žene); iz evidencije Područne jedinice Podgorica za opštine Podgorica, Danilovgrad, Kolašin i Cetinje – 27 lica (devet žena); iz evidencije Područne jedinice Bar za opštine Bar, Budva i Ulcinj - 19 lica (osam žena); iz evidencije Područne jedinice Nikšić za opštine Nikšić, Plužine i Šavnik – 15 lica (10 žena); iz evidencije Područne jedinice Bijelo Polje za opštine Bijelo Polje i Mojkovac – pet lica (dvije žene); iz evidencije Područne jedinice Berane za opštine Berane, Andrijevica, Plav, Rožaje, Gusinje i Petnjica – dva lica (jedna žena); iz evidencije Područne jedinice Pljevlja za opštine Pljevlja i Žabljak – jedno lice ženskog pola.

5.4. Pravni status

U periodu od 07.11.2009. godine (datum stupanja na snagu Zakona o dopunama Zakona o strancima), zaključno sa 31.12.2019. godine, raseljena lica i interno raseljena lica su podnijela ukupno 15.237 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja i privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja riješeno je 15.051 zahtjeva, dok je po 186 zahtjeva postupak u toku.

Od 15.051 riješenih predmeta, za 12.366 lica zahtjev je usvojen i odobren je stalni boravak ili privremeni boravak do tri godine, 286 zahtjeva je odbijeno, dok je 2.399 predmeta odbačeno/obustavljeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Razvrstano po kategorijama ova statistika izgleda na sljedeći način:

Interno raseljena lica

U izvještajnom periodu interno raseljena lica su podnijela ukupno 8580 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja. Od ovog broja riješeno je 8517 zahtjeva, dok je po 63 zahtjeva postupak u toku. Od 8517 riješenih predmeta, za 7353 lica zahtjev je usvojen i odobren im je stalni boravak, 244 zahtjeva je odbijeno, dok je 920 predmeta odbačeno/obustavljeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi)

Raseljena lica

U izvještajnom periodu raseljena lica su podnijela ukupno 4.736 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja. Od ovog broja, riješeno je 4732 zahtjeva, dok je po 4 zahtjeva postupak u toku. Od 4732 riješenih predmeta, za 4350 lica zahtjev je usvojen i odobren im je stalni boravak, 22 zahtjeva je odbijeno, dok je 360 predmeta odbačeno/obustavljeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Privremeni boravak do tri godine - interno raseljena lica

U izvještajnom periodu interno raseljena lica su podnijela ukupno 1.542 zahtjeva za odobravanje privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja, riješeno je 1.438 zahtjeva, dok je po 104 zahtjeva

postupak u toku. Od 1.438 riješenih predmeta, za 445 lica zahtjev je usvojen i odobren im je privremeni boravak, 17 zahtjeva su odbijena, dok je 976 predmeta odbačeno/obustavljeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Privremeni boravak do tri godine - raseljena lica

U izvještajnom periodu raseljena lica su podnijela ukupno 320 zahtjev za odobravanje privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja, riješeno je 315 zahtjeva, dok je po 5 zahtjeva postupak u toku. Od 315 riješenih predmeta, za 171 lice zahtjev je usvojen i odobren im je stalni boravak, 3 zahtjeva je odbijeno, dok je 141 predmeta odbačeno/obustavljeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Član 220 novog zakona o strancima

Shodno članu 220 novog zakona o strancima raseljena lica i interno raseljena lica su podnijela ukupno 59 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja. Od ovog broja riješeno je 49 dok je po 10 zahtjeva postupak u toku. Od 49 riješenih predmeta, za 47 lica zahtjev je usvojen i odobren im je stalni boravak, dok je 2 predmeta odbačeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Sa ciljem uspostavljanja mehanizama saradnje u rješavanju statusnih pitanja interno raseljenih lica sa Kosova koja borave u Crnoj Gori, u dijelu naknadnog upisa u osnovne registre (rođenih, vjenčanih i umrlih) i registar državljana Republike Kosova, 2013. godine potpisan je Sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Kosova o naknadnom upisu interno raseljenih lica sa Kosova koja borave u Crnoj Gori u osnovne registre i registar državljana Republike Kosova.

U skladu sa ovim dokumentom, kombinovani mobilni biometrijski timovi MUP-a⁴³ Crne Gore, MUP-a-Agencije za civilnu registraciju Kosova, UNHCR⁴⁴ i NVO "Pravni centar" intenzivno pružaju pravnu i praktičnu pomoć IRL sa Kosova koja borave u Crnoj Gori. Uz podršku UNHCR-a i OEBS-a, organizovano je 22 posjete mobilnog tima MUP-a Kosova Crnoj Gori, tokom kojih je tretirano oko 1.380 lica.

Ovaj broj lica je podijeljen u tri kategorije, i to:

- I. završeni zahtjevi - lica kojima je uručena putna isprava Kosova – 1.221
- II. prestali slučajevi – lica koja su u radu – 39 (*)
- III. odloženi parkirani slučajevi – umrla i lica koja su odselila – 120

(*) broj lica koja su u radu stalno varira jer se u kontinuitetu prepoznaje potreba dodavanja na spisak lica koja nisu u mogućnosti da na neki drugi način riješe problem neposjedovanja ličnih dokumenata Republike Kosovo.

---

⁴³ Ministarstvo unutrašnjih poslova

⁴⁴ Agencija za izbjeglice organizacije Ujedinjenih Nacija/.eng United Nations High Commissioner for Refugees

Napominjemo da su sve ove procedure za interno raseljena lica besplatne, budući da su nadležni organi Republike Kosovo sva dokumenta, izuzev pasoša, izdali bez naplate takse i drugih troškova, a troškovi izdavanja pasoša za sva lica su pokriveni od strane UNHCR-a.

5.5. Socijalni status i porodična zaštita

U organizaciji Ministarstva za ljudska i manjinska prava realizovane su četrnaest edukacija i kampanja po naseljima za roditelje, djecu romske i egipćanske populacije. Edukacije se organizuju u vidu predavanja u školi (roditelji i učenici VII, VIII i IX razreda Osnovnih škola) a predavači su predstavnici Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Nacionalne kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima. Ovim edukacijama je obuhvaćeno preko 300 roditelja.

Ono što se dodatno organizuje tokom kampanji jeste da se svim mještanima romskih naselja podijeli informativni flajeri koji, pored ostalog, sadrže brojeve svih nadležnih službi kojima se mogu obratiti u slučaju njihove potrebe. Inače flajeri su odštampani na crnogorskom, albanskom i romskom jeziku. Ovim kampanjama obuhvaćena su sva romska naselja u opštinama gdje gravitira romska populacija u Crnoj Gori, i podijeljeno na stotine flajera i informativnih brošura.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava organizovala je dvije obuke u Ulcinju o Političkoj participaciji pripadnika/ca romske i egipćanske populacije, odnosno edukacije za mlade pripadnike/ce nacionalnih manjina sa fokusom na Romkinje u cilju osnaživanja za bavljenje politikom.

Ove edukativne aktivnosti izuzetno su važne s obzirom da podaci pokazuju da se pripadnice manjinskih naroda, prije svega, romske i egipćanske populacije suočavaju sa višestrukom diskriminacijom, što je posljedica rodne pripadnosti i pripadnosti manjinskom narodu, odnosno manjinskoj nacionalnoj zajednici. Ovim edukacijama je obuhvaćeno 56 učesnika/ca (14 žena).

5.6. Kultura, identitet i informisanje

Kao podsticaj za istraživačko novinarstvo Ministarstvo kulture sprovodi redovni godišnji konkurs na temu „Socijalna integracija Roma u Crnoj Gori“. Na konkurs se mogu prijaviti prilozi objavljeni u svim medijima (štampanim i elektronskim) u Crnoj Gori od početka godine do dana objavljivanja konkursa. U decembru 2019. godine raspisan je redovni konkurs za sadržaje objavljene u 2019. godini.

Ministarstvo kulture kao realizaciju ove mjere sprovodi godišnji konkurs za sufinansiranje programskih sadržaja u lokalnim štampanim medijima i medijskim naučnim časopisima, gdje se u okviru zadatih tema nalazi i socijalna inkluzija Roma. U okviru konkursa sufinansirano je više odabranih projekata. Ova mjera je u potpunosti realizovana i raspisan je konkurs za sufinansiranje programskih sadržaja u 2020. godini.

Ministarstvo kulture putem finansiranja audiovizuelnih materijala-spotova vrši promociju svih aktivnosti koje obuhvata ova strategija i informiše cjelokupnu javnost o napretku i trenutnim aktivnostima. Spotove

emituju Nacionalni javni emiter Radio i Televizija Crne Gore, lokalni javni emiteri, kao i komercijalni emiteri registrovani u Crnoj Gori. Ova mjera je realizovana za 2019. godinu.

Romski radio je osnovan 2011 godine od strane NVO "Udruženje Roma Crne Gore" i neprekidno egzistira do danas preko raznih donacija i grantova. Produkcija na romskom radiju je informativa, vijesti koje se emituju svaki sat su dvojezične, kao i autorske emisije jednom dnevno u trajanju od 10 do 15 minuta.